

Ontmoetingen

Foto: Roderik van Nispen

IN DIT NUMMER:

Jacques van Hoof

Nieuwe rector

4

Erasmuscollectie

Grootste collectie
van de wereld

8

Angelique Hoffmann

Beter maken
of beter
laten gaan

12

EN VERDER:

Raoul de Jong

Ab van der Touw

Lo van Loenen Martinet

Reinier Speelman

Moo Miero

Dhires Raghoebar

Eppo van Veldhuizen
Eenstra

2

3

6

7

11

14

16

praefatio

Het is gelukt! Naast Victor de Jonge heb ik nog twee nieuwe bestuursleden ontmoet: Nelleke Kruijs Voorberge en Sander van Reedt Dortland. En daar ben ik ontzettend blij mee. Nu nog een vijfde bestuurslid en we zijn compleet. Tijdens onze eerste ontmoetingen hebben we behalve over achterstallige contributies ook al gesproken over de Reünie in 2018. Het thema hebben we al. Nu de invulling nog.

Wie ik ook heb ontmoet, is de nieuwe rector Jacques van Hoof. Was een plezierig gesprek over de plaats en rol van een oud-leerlingenvereniging in de huidige tijd. En over de Idus. Deze gaat over vluchtelingen en vergunninghouders en hun integratie en

emancipatie. Hoe ging dat eigenlijk in de Klassieke Oudheid? Paul Scheffer (van het multiculturele drama) heeft zijn medewerking reeds toegezegd. Zet dinsdagavond 15 maart met stip in je agenda!

In München ontmoette ik mijn vroegere leraar Latijn, Hans Teitler. Als we in de buurt zijn, gaan we bij Hans en Geertje langs. Hans was een fantastische leraar, die mij de liefde voor Tacitus, Vergilius en Livius heeft bijgebracht. Daar blijf ik hem altijd dankbaar voor. Goede leraren geven richting aan je leven. Dat heeft Hans zeker gedaan in die roerige eind zestiger, begin zeventiger jaren. Hij was politiek geëngageerd en dat was bijzonder in die tijd op het Erasmiaans.

Een andere bijzondere ontmoeting had ik tijdens de reünie van oud-RGB bestuursleden. Daar stond mijn achter-achternicht Helena te stralen. Haar grootmoeder is mijn nicht Marina en haar overgrootmoeder mijn tante Pop. Zij doet dit jaar eindexamen en ik realiseerde mij, dat ik oud word. Die reünies blijven overigens erg leuk en gezellig. De verhalen die je daar hoort, zijn vijf jaar later nog beter en spannender. En het zijn allemaal oud-leerlingen, die iets anders hebben gedaan dan anderen. Dat schept een band.

Een paar jaar geleden ontmoette ik mijn oud-klasgenoot Ab van der Touw, de huidige bestuursvoorzitter van Siemens Nederland. Het grappige is

dat je na de eerste hand meteen weer met elkaar in gesprek gaat alsof het gisteren was. En Ab en ik hadden elkaar ruim 40 jaar niet meer gezien. Wat een bijzondere periode in je leven is die relatief onschuldige middelbare schooltijd toch. Ab heeft er een mooi verhaal over geschreven.

En daarom is Semper Floreat belangrijk. Het geeft structuur aan de ontmoetingen van oud-leerlingen. In welke vorm dan ook. En juist over die vormen gaan we nog eens goed nadenken. Help ons te zorgen dat onze ontmoetingen altijd blijven bloeien!

— door **KLAAS TASELAAR**

Het begon met een noodkreet van Klaas

Afscheid ?
In zijn praefatio van 12 maanden geleden somberde Klaas Taselaar over de toekomst van Semper Floreat en Tolle belege. Klaas kreeg de indruk dat de interesse van vele leden in hun oud-leerlingenvereniging tanende was en vroeg zich af wat te doen om het tij te keren. Tolle belege zou in elk geval nog eenmaal verschijnen, maar dan?
Klaas onthulde dat een redactieraad was gevormd, met als voornaamste doel hoofdredacteur Marielle Gispen te ontlasten. Hij hoopte dat dit de opmaat zou zijn voor de Tolle belege van de toekomst.

Ik nam contact op met Marielle. Nog één nummer? Samen met Klaas werd ik uitgenodigd bij haar thuis. We werden getrakteerd op gebakjes (boven de Maas

spreekt men over taartjes) en op talloze verhalen over Tolle belege. Aanvankelijk had Marielle de verantwoordelijkheid voor het blad gedeeld met Walter Baghuis, later deed ze het praktisch alleen. En dus rustte de druk om telkens weer zo'n mooi nummer uit te brengen, vooral op haar schouders.

Afscheid (1)
Een half jaar later kondigde Klaas op dezelfde plaats het vertrek van Marielle als hoofdredacteur aan: "Afscheid nemen doet altijd een beetje pijn. [...] We zijn best trots op wat we hebben bereikt. Zeker op de Tolle belege [...]. Het is echt een platform geworden voor oud-leerlingen van alle generaties en zo wilden we het ook".
Klaas wist dat een nieuwe Marielle niet snel zou worden gevonden. Om de continuïteit van Tolle belege te waarborgen moesten de zaken anders worden aangepakt. Anders hield in: een uitgebreide redactieraad, met twee hoofdredacteuren.

De bewierookte hoofdredacteur zelf schreef in haar laatste redactioneel, met tranen in de ogen: "Het is mooi geweest en de hoogste tijd voor een nieuwe hoofdredactie die een geheel frisse, nieuwe kijk op het blad zal hebben".

Nadat ik Marielle had gecompimenteerd met haar afscheidnummer, antwoordde ze: "Dan vind ik het weer bijna jammer dat ik stop. De euforie van gehaalde deadlines en uiteindelijke resultaten is groot". Marielle had jarenlang met ziel en zaligheid gewerkt aan Tolle belege en wilde dat tijdperk niet abrupt afsluiten. We konden haar altijd om raad vragen. Ze kende talloze Erasmianen, ze kon ons introduceren bij de vormgever, bij de schoolleiding, bij wie niet?
We waren nog niet van haar af. Gelukkig niet.

Afscheid (2)
We zijn weer zes maanden verder. De redactieraad bestaat nog, maar een van beide hoofdredacteuren, Dagmar Stadler, heeft aangekondigd dat deze Tolle belege haar eerste en laatste is. Een nieuwe baan en een onvoorziën snelle promotie hebben haar doen besluiten te stoppen met het blad.

Onder de Maas wordt nooit boven de Maas. Als bewoner van een van de Zuid-Hollandse eilanden heb ik het laatst nog eens geprobeerd. Ik bestelde 8 taartjes bij de plaatselijke bakker. In de vriezer liggen nu 7 exemplaren met een doorsnee van een halve meter. De opvolger van Dagmar kan ze komen halen.

hoofdredactie **LEEN BOM**

colofon

23e jaargang, nummer 2, december 2015

Tolle Belege is een uitgave van Semper Floreat, de oud-leerlingenvereniging van het Erasmiaans Gymnasium en verschijnt twee keer per jaar.

Oplage: 1.500

Reacties/rectificaties/kopij:
administratie@semper-floreat.nl

Redactie Tolle belege:
Ivan Baas
Leen Bom, hoofdredactie
Leontien Frenkel
Anouk Riehl
Dagmar Stadler, hoofdredactie
Klaas Taselaar
Anneloes van der Woude

Bestuur Semper Floreat:
Victor de Jonge
Nelleke Kruijs Voorberge
Sander van Reedt Dortland
Klaas Taselaar, praeses

Ontwerp en vormgeving
TradeMARC design&layout
www.trademarcdesign.nl

Correspondentieadres:
Maarten Dijkshoornlaan 5,
3055 AS Rotterdam

Bankrekeningnummer:
NL13INGB0002150276
t.n.v. Semper Floreat
De contributie bedraagt
€ 15 per jaar of
€ 10 voor studenten (max. 5 jaar)

Raoul de Jong wint prijs Beste Rotterdamse Boek 2015

Op zaterdag 14 november won oud-Erasmiaan Raoul de Jong de juryprijs voor het Beste Rotterdamse Boek 2015. De prijsuitreiking vond plaats tijdens het jaarlijkse Lezersfeest in de Centrale Bibliotheek.

Raoul de Jong won met zijn boek *De grootsheid van het al* de harten van de jury bestaand uit de Rotterdamse auteur Elfie Tromp, bibliotheek-medewerker en veellezer Alek Dabrowski, multidisciplinair kunstenaar Gyz La Riviere en juryvoorzitter Inez Boogaarts.

Over *De grootsheid van het al* zei de jury: 'Het boek is een pleidooi voor verwondering. Een fris manifest in een tijd van verharding en achterdocht. De illustraties werken verluchtigend en zijn bij vlagen vertederend. De jury waardeert zijn onmoderne blik qua openheid naar mensen en situaties; De Jong toont zich vaak naïef maar altijd oprecht. De losse stijl van het boek wordt gewaardeerd en Raoul's schrijfstijl heeft potentie. De prijs is dan ook een aanmoediging voor het schrijven van een volgende roman'.

De Jong ontving een cheque van € 1.000. De verkiezing van het Beste Rotterdamse Boek werd dit jaar voor de achtste keer georganiseerd door Bibliotheek Rotterdam in samenwerking met Boekhandel v/h Van Gennep.

Bron: DE BIBLIOTHEEK ROTTERDAM

Raoul de Jong was ook genomineerd voor Esquire's Best Geklede Man 2015. Deze prijs won hij niet.

Labrys Reizen

de touroperator van de Italië- en Griekenland-reizen van het Erasmiaans Gymnasium

Reis ook na uw schooltijd met ons!

Culturele groepsreizen naar bestemmingen over de gehele wereld
Ook voor uw reizen op maat

Zie voor meer informatie onze website, nieuwsbrief en brochure

024-3822110 | info@labrysreizen.nl | www.labrysreizen.nl

Een bijzondere ontmoeting

In augustus 1967 kwam ik aan op het Erasmiaans Gymnasium. Ik herinner me nog goed dat ik eerst een examen moest doen om toegelaten te worden en dat zich onder de examinandi de tweelingzonen van de bekende kunsthistoricus Pierre Janssen, maar ook de zoon van een Rotterdamse kraandrijver bevonden. Meritocratie bestond dus ook al in 1967!

Ik kwam van de lagere school in Hellevoetsluis, waar hoofdonderwijzer Van Dijk, een reusachtige kerel met machtige knuisten, die hij ook gebruikte om zijn leerlingen - wanneer nodig - met een welgemikte tik te corrigeren, afkomstig uit een geslacht van norse en stugge boeren van de Zuid-Hollandse eilanden, de scepter zwaaide. Een groot deel van de leerlingen van deze lagere school ging na de zesde klas uit werken: de jongens in het boerenbedrijf en de meisjes ergens in de huishouding. Sommige leerlingen mochten "doorleren" aan de Huishoudschool of aan de plaatselijke LTS en gingen daarna naar de plaatselijke Marinewerf, terwijl de spreekwoordelijke enkele bolleboos naar de HBS in Den Briel mocht gaan.

Mijn vader evenwel had mij voorbestemd voor het gymnasium, omdat hij meende een toekomstige humanist in zijn zoon herkend te hebben en vermoedelijk ook omdat hij in zijn eigen dagen niet naar het gymnasium had mogen gaan. En zo begon ik als gymnasiast in het oude gebouw aan de Wytemaweg, een bestemming die mij verplichtte tot vijf uren reistijd per dag door Goeree-Overflakkee en onmogelijke vertrek- en aankomsttijden.

In dat eerste jaar mislukte ik volledig. Alleen voor gymnastiek een voldoende en voor de andere vakken gemiddeld een drie! Bovendien was ik zo vaak de klas uitgestuurd vanwege recalcitrant gedrag, dat ik op twee na alle zaterdagen had moeten overblijven om strafwerk te maken. Gedesillusioneerd stelde mijn vader aan de decaan van de eerste klas, de leraar

Frans, de heer Boas, voor om mij maar naar de HBS te sturen, maar deze onverstoorbare en eigenzinnige geleerde zei koeltjes: "Uw zoon is gewoon een jonge hond, die er nog niet aan toe was. Laat hem dit eerste jaar maar overdoen. Ik denk dat hij een echte gymnasiast is, waarschijnlijk zelfs een alpha".

Dankzij mijnheer Boas, overigens schoonzoon van de bekende schrijver Nescio, en de vele zaterdagen strafwerk in de eerste klas en ook in de twee jaren daarna, waar conector Van der Velde mij de gehele De Bello Gallico van Caesar en de Anabasis van Xenophon liet vertalen, werd ik "een echte gymnasiast" en vooral een kei in Grieks en Latijn.

De ontmoetingen met de leraren van het Erasmiaans staan mij ook vandaag, bijna 50 jaar later, nog levendig voor ogen, zoals met (inmiddels) rector Van der Velde, die tijdens invaluren zo onnavolgbaar prachtig de Griekse mythen kon navertellen. Ooit heb ik, al rennend door de spekladde gangen van de school, onze gerespecteerde rector, die daar met een stapel boeken onder zijn arm liep, ondersteeven gelopen. Hij gleed meters lang door en kwam met een doffe dreun met zijn kruin tegen de wand tot stilstand. Ik dacht dat hij bewusteloos en zwaargewond was en dat mijn dagen op deze school geteld waren, maar hij stond onverstoord op, klopte het stof van zijn pak en zei in alle rust: "Wilt u voortaan goed uitkijken waar u loopt, dan kunnen botsingen zoals deze vermeden worden".

Zo waren er ook de leraar Klassieke Talen Van der Blom, intellectueel geweten van de school en waarschijnlijk afstamming in directe lijn van Erasmus zelf, en biologieleraar Willem Backhuys, die ons betoverde met zijn verhalen over de slak, waarop hij gepromoveerd was. Hij zou later directeur van Blijdorp worden. In die dagen waren - althans in mijn herinnering - alle docenten gepromoveerd, met uitzondering van de leraar gymnastiek.

De leraar Aardrijkskunde was mijnheer Heering. Zijn eerste les aan ons heeft op mij en waarschijnlijk op iedereen in mijn klas een onuitwisbare indruk gemaakt. Mijnheer Heering, een rijzige en onberispelijk geklede gentleman, zat bijna onbeweeglijk met zijn benen over elkaar geslagen voor de klas met alleen een blaadje papier met onze namen op schoot. Nadat hij die hardop gelezen had om onze aanwezigheid te controleren sprak hij tenslotte: "Mijn naam is Heering, ik doceer Aardrijkskunde en in mijn lessen is het doorgaans aangenaam rustig". Om die claim van ijeren discipline te onderstrepen verfrommelde hij het blaadje op zijn knie tot een prop, die hij vervolgens zonder om te kijken en haast achteloos achter zich gooide, en die even later feilloos en precies met een licht plofje terecht kwam in een zeven meter van hem

Vijf jaar geleden mocht ik mijn vijfentwintig jubileum bij Siemens Nederland vieren, waar ik - na een paar jaar als leraar Klassieke Talen gewerkt te hebben aan het Gymnasium Sorghvliet in Den Haag - tegenwoordig bestuursvoorzitter ben. Onder de feestredenaars bevond zich - tot mijn onuitsprekelijke verrassing en vreugde - ook mijn oude leermeester Henk Versnel! Na zoveel jaren sprak de meester tot zijn leerling: zijn herinneringen aan onze contacten en zijn lofrede aan het adres van zijn vroegere leerling en student vervulden mij met trots en met het gevoel dat er een voor mij belangrijke cirkel in mijn leven was gesloten. Een derde keer een ontmoeting met mijn leermeester en vriend...

door **AB VAN DER TOUW**
(jaargang 1967)

Scheer Sanders
advocaten

www.scheer.nl

Plan van aanpak? Echt niet!

Jacques van Hoof

Drs J.P.M. (Jacques) van Hoof werd in 1963 geboren in Steenberg.

Woont in Zoetermeer, is getrouwd, vader van een dochter van 20

en een zoon van 16. Is bioloog, was artsbezoeker, werkte voor

milieuorganisaties en in dierentuinen. Was achtereenvolgens als

leraar, conrector en rector verbonden aan middelbare scholen in

Zoetermeer, Lisse, Voorburg, Dordrecht en Rotterdam. Is niet actief

op Facebook en Twitter (“zonde van mijn tijd”), wel op LinkedIn.

Prefereert “normale” contacten zoals bellen, appen en mailen.

Het beeld dat Jacques van Hoof voor zijn aantreden als

rector had van het Erasmiaans?

“Strak met regels, super ouderwets en traditioneel. In

eerste instantie vraag je je af of er wel bereidheid is om te

veranderen. Wanneer ik nu met mensen en met secties

praat dan zijn ze met van alles bezig. Ze komen niet

overal uit: hoe differentieer je in een les, hoe lever je

maatwerk binnen lessen. Bij heel veel scholen vinden

mensen dat moeilijk. Hier is dat ook het geval maar er

leeft wel iets van: daar zouden we meer mee willen”.

_____ door **MARIELLE GISPEN-PRONK** en **LEEN BOM**

Als opvolger van Paul Scharff kreeg Jacques van Hoof 100 dagen voor een serieuze kennismaking met zijn nieuwe school.

“De term 100 dagen komt uit het bedrijfsleven: eerst alles aankijken en dan verslag en plan van aanpak inleveren. Maar plan van aanpak? Echt niet! Ik gebruik die 100 dagen om de school te leren kennen, om te achterhalen of er acute problemen liggen. Maar ik kom daarna niet met een plan. Plannen maak je met elkaar. En als het mijn plannen zijn komt daar alleen maar weerstand op”.

“Het is voor mij een luxe. Ik mag drie maanden kijken wat deze school allemaal te bieden heeft, ook buiten de lessen. Ik moet dat leren zien. Wat gebeurt er in die lessen, wie zijn hier allemaal? We hebben alle secties uitgenodigd. We hebben ze gevraagd: waar ben je mee bezig, waar ben je trots op? Door al die informatie krijg je een beeld van wat er allemaal speelt in deze school. En dat is niet altijd hetzelfde als wat ik van te voren gehoord had. Dat kan me heel positief verrassen”.

Wat hem in de afgelopen tijd vooral is opgevallen, is “dat mensen hier heel erg voor kwaliteit gaan en daar veel moeite en energie in steken. Sommigen zitten wat vast in wat ze al kennen en zijn daardoor iets minder bereid te veranderen, bijvoorbeeld omdat ze toch wel goede examenresultaten met hun vak hebben”.

Tastbaar

Jacques van Hoof wist van jongs af aan wat hij wilde worden: bioloog. Toen hij voor de keuze stond een richting te kiezen, werden het dieren en planten.

“Het moet voor mij tastbaar zijn. Biochemie is niet mijn ding. Ik heb ook wat in de medische hoek gedaan, in Suriname, een jaar lang, medische parasitologie. Malaria-onderzoek. Kijken waarom malariabestrijding, waar ze heel veel geld aan uitgaven, niet helpt. Zo heb ik meer onderzoeken gedaan”.

“Ik heb het heel lang gerek. Als ik mijn punten niet inleverde kon ik langer door. Uiteindelijk heb ik zeven jaar gestudeerd. En en passant de lerarenopleiding ge-

daan, wat ik ook erg leuk vond”.

Na het afstuderen lagen de banen voor de bioloog niet voor het oprapen. De kost moest verdiend. Hij probeerde als artsbezoeker medicijnen te slijten (“Vond het eigenlijk heel dom werk. Heel suf. Je hebt misschien zeven afspraken op een dag, netto ben je 70 minuten in gesprek. En verder ben je aan het rondcrossen met een auto”). De verdiensten waren niet slecht maar de bonussen weerhielden hem er niet van zijn geluk te beproeven in het onderwijs.

Iets met milieu

Drie jaar lang doceerde hij op middelbare scholen in Zoetermeer en Lisse. Het beviel hem prima en een vaste aanstelling op beide scholen lonkte. Hij twijfelde want hij wilde ook nog “iets met milieu” doen. Hij had zich opgegeven voor een postdoctorale opleiding milieukunde. Een internationale opleiding met een beperkt aantal plaatsen. Toen hij vernam dat hij een plek kreeg toegewezen, zegde hij zijn twee banen in het onderwijs op. De opleiding duurde een jaar en werd gefinancierd door zijn echtgenote (“Zij zorgde ervoor dat wij konden blijven leven”).

In lijn met zijn postdoc waren de volgende werkgevers op het cv van Jacques van Hoof milieuorganisaties. “Het werk vond ik erg leuk maar ik was te idealistisch”. Hij werd verantwoordelijk voor een project dat drie jaar zou duren met als doel jongerenraden in gemeenten op te zetten. Al snel bleek dat hij sneller wilde dan de andere betrokkenen in het project. Hij verloor zijn hoop op een

goede afloop, concludeerde niet de goede man voor de functie te zijn en vertrok naar een concurrerende organisatie. Daar ging het niet anders. “Alle milieuorganisaties moesten van VROM hun plannen met elkaar afstemmen want er was beperkt geld. In de praktijk ging het er alleen om zoveel mogelijk geld binnen te slepen voor je eigen organisatie. We hadden allemaal bijna dezelfde plannen en VROM kaatste die allemaal terug, onder het motto: er zijn meer plannen binnengekomen dan waarvoor geld is dus kijken jullie er zelf maar naar”.

Safaripark

Hij stond opnieuw voor een keuze. Hij bedacht zijn dagen te willen slijten in dierentuinen of voor de klas. “Ik ging eerst voor de dierentuinen. Daar zit het geld natuurlijk ook niet, maar ik dacht er gedragsbioloog te kunnen worden”. Hij ging aan de slag bij de Educatieve Dienst van Safaripark Beekse Bergen. “Erg leuk maar je verdient niks. In de winter waren mijn reiskosten hoger dan het geld dat ik daar verdiende”.

Van Hoof zocht en vond een tweede baan, aan het Sint-Maartenscollege in Voorburg, voor een paar dagen. Het gezin Van Hoof, inmiddels uitgebreid met een dochter, verhuisde naar Dordrecht, ergens tussen Hilvarenbeek en Voorburg.

Om praktische redenen werd Sint Maarten enkele jaren later ingeruild voor Johan de Witt. Uren in de Beekse Bergen werden afgebouwd.

Na zes jaar te hebben lesgegeven aan het gymnasium in Dordt werd Van Hoof jaarleider 1 en door ziekte van een collega ook jaarleider 2 en 3. “Ik deed maar wat, naar beste kunnen”.

Een half jaar daarna vertrok een conrector en werd hem gevraagd of hij wilde waarnemen. “Ook wel weer geinig, je wilt je toch met dingen bemoeien”.

Kort daarop werd de gehele schoolleiding vervangen. Van Hoof keerde na de zomervakantie terug als “echte conrector” van de school. Hij beleefde een heftische tijd: “Er was veel gedoe. Kliëkjesgedoe. Ook financieel was het niet in orde dus we werden door de gemeente keurig op nul euro gezet”. Hij bleef zes jaar als conrector verbonden aan het Johan de Witt Gymnasium, wist dat de rector met pensioen zou gaan en vroeg zich of hij diens opvolger serieus zou nemen, een kans zou geven. Zo niet, vond hij, moest hij zelf vertrekken. Hij vroeg de zittende rector of die hem geschikt achtte om ergens rector te worden en kreeg een positief antwoord.

Emoties

Hij kwam terecht bij Gymnasium Novum in Voorburg. Als rector. Het Novum was een school die toen drie jaar bestond. De bovenbouw ging van start, maar wel in combinatie met twee scholengemeenschappen die werden afgebouwd. Het personeel verhuisde mee.

“Twee scholen die al heel lang bestonden en die moesten verdwijnen, met alle emoties voor ouders en leerlingen en het gezeur over het Novum dat alle nieuwe dingetjes had, leukere excursies... Het was heftig en vanaf dag één vol aan de bak”.

Later bleek dat het Novum veel te ambitieus was opgezet (“Veertig lessen per week en noem het allemaal maar op”). Er moest bezuinigd worden en Van Hoof schafte vijf vakken in de bovenbouw af. Hij beschouwde het als een zware beslissing maar wel een die paste bij de pioniersfeer van de school.

Twijfel

Zes jaar gaf hij leiding aan een innovatieve kennisgemeenschap voor leergierige en ambitieuze leerlingen, gebaseerd op respect, tolerantie en interesse voor elkaar. Toen vertrok hij naar de Wytemaweg. Maar eerst was daar, toch weer, de twijfel. De geschiedenis van het Erasmiaans speelde op: “Het verhaal van een jaar of acht geleden zat nog in mijn

hoofd. Wat toen allemaal is gebeurd op deze school, een rector die in het openbaar is afgevallen, het was nogal wat. Ik had een beeld van een team dat niets wilde, heel conservatief”. Hij stuurde zijn sollicitatiebrief “onder voorbehoud” maar was om na enkele gesprekken: “Het voelde goed vanaf de eerste ontmoeting”.

Van Hoof heeft zich niet al te zeer verdiept in de geschiedenis van het Erasmiaans. “Ik ben iemand die relatief weinig waarde hecht aan het verleden. Dit is een school met tradities. Ik moet er bewust mee bezig zijn om dat te zien en te waarderen. Zelf ben ik iemand die denkt: het is goed om het anders te gaan doen dus doen we het anders. Daar ben ik heel makkelijk in”.

Kritisch

Hij schat het niveau van de docenten hoog in. “Het is heerlijk dat men hier kritisch denkt. Dat geldt ook voor maatregelen die van overheidswege worden opgelegd, daar mag je best kritisch naar kijken. De onderwijstijd bijvoorbeeld. Je moet voldoen aan zoveel uur. Als er iets is wat ik niet ga bijhouden is het die onderwijstijd. Vind ik een belachelijke maatregel. Heeft werkelijk niets met kwaliteit te maken. Dus daar ga ik niet aan beginnen. Op een gegeven moment moet je dan van de inspectie een keer iets aanleveren. Dan verzin je die tijd wel bij elkaar. Het kan fout lopen, dat je een boete krijgt maar dat zien we dan wel weer”.

“Diezelfde houding proef ik hier op het Erasmiaans: allemaal leuk maar we maken onze eigen keuzes. Dat zit in alles, dat zit in de mensen, dat zit in de secties. Autonomie wordt hier enorm gewaardeerd. Ik denk dat dat ook goed is, je moet een bepaalde ruimte hebben. Aan de andere kant: je staat ook met elkaar ergens voor. Het kan dus niet zo zijn dat iedereen maar wat aan het doen is en dat je dan denkt dat je samen het beste voor de leerling creëert”.

Hij beseft dat je nooit alle neuzen een kant op kan krijgen. Wel streeft hij naar een constructieve dialoog: “We moeten met elkaar over onderwijs praten. Mijn ervaring is dat docenten dat altijd wel willen maar het toch te weinig doen. Je moet er met elkaar tijd voor maken. En als je dat doet dan komen er ideeën uit die iedereen belangrijk vindt”.

Lesvormen

Van Hoof zegt docenten daarbij “in hun kracht” te willen zetten. “Want de een is een fantastische verteller en de ander is dat absoluut niet”. Hij heeft geen specifieke voorkeur voor een bepaalde manier van lesgeven. “Ik vind alle vormen waardevol. Klassikaal frontaal, wat door sommigen als een minderwaardige oude lesvorm wordt gezien, kan geweldig zijn. Als jij puur aan kennisoverdracht wilt doen dan is die vorm met dertig leerlingen pal voor je neus heel effectief. Alleen er is meer dan dat. En daar moet je ook vormen bij vinden. Over de iPad, die door de klassen 1 tot en met 3 wordt gebruikt, wordt heel verschillend gedacht. Je moet je afvragen waarom die zo omstreden is. Is dat omdat leerlingen er spelletjes op zitten te spelen en niet doen wat jij wilt in de les?”.

“Nu is het nog zo dat de docent in hoge mate in control is maar ik verwacht dat dat minder zal worden in de toekomst. Omdat er andere lesvormen zijn waarbij je meer recht doet aan de manier van leren van de leerlingen of aan het opbouwen van kennis. Dat zijn zaken die voor hen van groot belang zijn”.

Hij is niet bang het overzicht te verliezen op de digitale snelweg. “Met een iPad, of een ander device, moet je ook zoeken. En soms loop je ergens tegenaan. We hebben bijvoorbeeld een wiskundemethode, die leek zo veelbelovend maar bleek zulke ernstige kinderziektes te hebben dat we nu het boek weer zijn gaan gebruiken. Het was niet te doen. Uitgeve-

rijen bieden vaak mager materiaal aan. Het boek achter glas in plaats van een nieuwe methode die géén is op digitaal werken. Daar is Nederland niet snel mee”.

Prioriteit

Hij concentreert zich eerst op Rotterdam: “Het mag niet zo zijn dat wifi in een deel van het gebouw niet werkt of niet sterk genoeg is. Voor mij is een van de prioriteiten op deze school dat de digitale infrastructuur binnen een half jaar op orde is. Dan pas kun je zien wat je met die iPads kunt doen, want dat zijn prachtige dingen. Maar sommigen weten niet van elkaar wat voor moois hier gebeurt. Dus moeten we ook werken aan leren van elkaar”.

Voorganger Scharff heeft een impuls gegeven aan de digitalisering van het Erasmiaans.

Van Hoof: “Er is wel wat tot stand gekomen. De vorige rector heeft die iPads ingevoerd. Weliswaar niet met een nauwkeurig omschreven gedachte hoe die moesten worden ingezet. Het was meer een kwestie van: kijk maar hoe je het doet. Dat is mischien te open geweest, met het risico dat het verwaterd. Maar je ziet absoluut de wil en de energie van velen, al zijn er ook bij die niet willen”.

“Ik denk dat de vorige rector veel gedaan heeft om de rust terug te brengen, stabiliteit, een bepaalde basis. Je kunt je afvragen of je daarvoor zes jaar nodig hebt. Ja, dat kan, vooral omdat je te maken hebt met mensen van wie niet elke week iedereen weer een andere baan heeft. In het onderwijs moeten mensen continu met elkaar verder kunnen. Dat vergt een heel andere benadering dan in het bedrijfsleven, waar wordt gezegd: over twee jaar zit ik op jouw plek”.

Excellentie

Het predicaat “excellente school” behoorde niet tot de erfenis van Scharff. Het werd het Erasmiaans na een half jaar ontnomen. “Dat is een beetje flauw. Het is verloren op het examenpercentage terwijl van te voren was gezegd: excellentie is meer dan alleen een meting van een paar getallen. Er zijn allemaal gesprekken geweest en op basis daarvan was de school excellent. Er is veel energie gestoken om dingen te veranderen, te verbeteren. Dat is gelukt. En dan valt één keer een examenresultaat tegen en dan kunnen ze dat predicaat niet meer toekennen”.

“Eigen ontwikkeling vind ik veel belangrijker dan cijfers. Maak goed zichtbaar wat je als school allemaal doet. Laat aan ouders en leerlingen zien: dit zijn wij, dit presteren wij, dit is wat wij bieden! En als dat bij je past moet je ervoor kiezen. Zo niet, dan kies je iets anders wat beter past. Als je zo’n predicaat zo kwijt bent, kun je je energie beter steken in het proces waar je mee bezig bent”.

Het structureren van processen krijgt voorrang boven lesgeven. Van Hoof zat dit jaar niet voor de klas staan. “Er waren geen lessen voor mij beschikbaar dus dat is simpel. Ik heb geen principieel bezwaar maar ik vind ook niet dat het moet. Er zijn docenten die van mening zijn dat je zelf les moet geven om te snappen hoe het werkt en hoe de beleidsmaatregelen in de praktijk uitwerken. Ik zie liever 500 lessen per jaar. Dan ervaar ik ook hoe het uitpakt. En dan hoor ik wel van mensen waar ze last van hebben. Die informatie krijg je op andere manieren veel beter binnen. Voor een docent is lesgeven een core business. Gelukkig. Voor mij zijn het heel veel andere dingen”.

Vliegen

Buiten school om behoren planten en dieren nog altijd tot de dingen die hem bezighouden: “Ik heb vogels. Ongeveer twintig uilen. Fazanten en pauwen. Met een deel van de vogels probeer ik een beetje te vliegen. En een stuk of veertig papegaai-achtigen, variërend in grootte. Een fors deel ervan eet pap. Van nature zijn het nectar- en vruchteneters. Daar heb ik

’s ochtends veel werk aan. Ik sta om 6 uur op. Dan ga ik de papegaai-achtigen driekwartier voeren. ‘s Avonds zijn de uilen aan de beurt”.

“Na het voeren spring ik op mijn fiets naar het werk. Ik woon in Noord-Zoetermeer. Dat is een flink end maar ik heb zo’n high speed e-bike gekocht. Ik wil het graag zelf doen maar in de winter ging mijn fiets altijd kapot dus ik moest dat anders aanpakken en kwam op de e-bike uit. Met ondersteuning kun je de afstand in driekwartier doen”.

Boswachtershuisje

Van Hoof heeft ook een kas van 9 bij 9, die helemaal vol staat met planten. Last van klagende burenen heeft hij niet: “We hebben wat ik noem een boswachtershuisje. Het stelt niet veel voor maar we hebben ruim 2000 m2 grond. En naast ons zijn de akkers en het Bentwoud, een natuurgebied in wording”.

Vervelend jongetje

Op de vraag wat hij deed voordat alles wat groeit en bloeit hem begon te boeien, antwoordt hij met enige schroom: “Ik vond het leuk om te leren, was competitief ingesteld. Zo’n vervelend jongetje dat altijd de beste cijfers wilde halen”.

“Een excellente leerling? Dat weet ik niet maar wel zo’n flauwe leerling die bij elke toets zei: het was weer moeilijk, viel tegen. En na afloop had ik dan een 9 of zo. Ik was in die tijd best onzeker. Toen ik op mijn 18e ging studeren vond ik wel dat dat anders moest. Ik had wel vrienden maar zodra ik bij vreemden was, bijvoorbeeld bij de leden van een hagedissenvereniging, dan keek ik daar enorm tegenop. Ik kom uit een simpel milieu en dacht: als ik wat zeg is dat vast heel dom. En dan zei ik maar niks. Want dan kon ik ook geen domme dingen zeggen”.

Het thuisfront stimuleerde hem het VWO te volgen: “Mijn moeder zat daar heel erg achter. Ik heb een broer en drie zusjes.

Mijn moeder zie altijd: je vader en ik hebben de kans niet gehad en jullie hebben de hersens. Bij mijn drie zusjes werkte dat niet altijd. Maar tegen mij hoefde ze niet veel te zeggen omdat ik het ook erg leuk vond om te leren. Ik ging dan bijvoorbeeld Spaans doen omdat ik in Brazilië in het oerwoud bioloog wilde worden. Maar dan had ik helemaal niet in de gaten dat ze daar Portugees spreken. Ik kom niet uit een cultureel rijk milieu. Er was geen aandacht voor cultuur. We gingen ook nooit met vakantie. Want dat kostte geld en dat deed je dus niet”.

Reukvermogen

Het gezin Van Hoof gooit het geld nog immer niet over de balk. “We geven niets uit aan buiten de deur eten. Het zit diep in mij dat dat zonde van het geld is. Daarbij komt dat ik bijna geen reukvermogen heb en daarom weinig waarneem van wat lekker is aan eten. Dat kan ik moeilijk beoordelen. En ik eet altijd heel snel want dan wil ik weer wat gaan doen. Eten is voor mij een noodzakelijk kwaad. Lunchen doe ik ook nooit”.

Een gebrekkelijk reukvermogen voor iemand die zo met de natuur bezig is...

“Het is inderdaad waardeloos. Toen ik op de basisschool zat, had je de Haagse natuurverkenners. Je liep door de duinen en dan werd gewezen op de geur van bepaalde blaadjes maar ik rook nooit wat. Knoflook... ik ruik niks. Je kunt je het lazarus drinken... ik ruik niks”.

Er zijn twee uitzonderingen: “Ik ken twee heel vieze geuren: pindakaas en gebakken ei. Die vind ik afgrijpselijk! Liever een beerpuit die opengaat. Mijn vrouw zat een keer bij me in de auto en was een boterham met pindakaas aan het eten. Wat gebeurt hier, dacht ik. Ze kon kiezen: of de boterham eruit of zij met boterham en al”.

In de redactie van Tolle Lege, schooljaar 1986-1987

Ik weet eigenlijk niet meer hoe ik in die redactie verzeild raakte. Toen ik een jaar of 10 was wilde ik schrijfster worden. Ik schreef hele schriften vol met kostschoolromantiek en 'het-kleine-huis-in-het-grote-bos' gezinnetjes. Maar die ambitie had ik niet meer op mijn 16e. Wel schreef ik nog gedichten, maar die waren niet voor publiek bestemd.

door **LO VAN LOENEN MARTINET**

Ik heb alleen maar leuke herinneringen aan mijn redactietijd. We waren met zijn drieën: Carien Hekker, Erik Lippe en ik. We hadden een piepklein redactiekamertje, met een piepklein koffiezetapparaat. Als ik aan het kamertje terugdenk zie ik stapels papier voor me en schemerduister. Romantiek zat er niet in, want Erik was van de herenliefde, en Carien en ik ook.

Het vervaardigen van Tolle Lege was een ambachtelijk gebeuren. We werkten met een stencilmachine. Stencils moesten we typen op een speciale grote typemachine. Die stencils moesten dan heel voorzichtig op de stencilmachine geplakt worden, want als iets scheurde kon je het stencil opnieuw gaan typen. Als het stencil er goed op zat, moest er inkt uit een grote tube in het machien gestopt worden, en dan maar pagina's draaien. Dat draaien ging overigens al wel 'vanzelf' – met behulp van elektriciteit.

Voor we konden gaan typen en stencilen, moest een draaiboek gemaakt worden. Als de stencils klaar waren (met een voor- en achterkant, dus niet ondersteboven, al gebeurde dat ook nog wel eens) moesten de papieren gevouwen worden. Daarna werden alle gevouwen pagina's naast elkaar op een grote tafel gelegd. Dan nodigden we een aantal vrienden uit, die ons hielpen de gevouwen pagina's in elkaar te schuiven, achter elkaar aanlopend. Met een speciale grote machine twee nietjes erin en klaar was ons schoolblad.

Bij al het handwerk kwam veel handigheid kijken. Aan die handigheid ontbrak het ons - drie alfa's - nogal eens. Koffie ging over het net klare stencil, de stencilmachine sloeg op hol, de inkt belandde overal behalve op het papier, enzovoort... Geen idee, hoe de Tolle nu wordt vervaardigd, maar het zat toch wel veel eenvoudiger gaan.

We hadden een speciale correspondent. Ik zal zijn naam niet noemen. Hij zat een klas hoger dan wij en had een overval gepleegd. Hij kon prachtig tekenen en schrijven en leverde ons vanuit de gevangenis (oel, interessant, en eng) veel kopij voor elk blad.

Wat ook erg leuk was aan de redactie van de schoolkrant – nu nog steeds denk ik – was dat we docenten bij hen thuis gingen interviewen. Dan kon je zien hoe iemand woonde en soms verscheen er zelfs een partner of kind in de kamer! Geweldig: docenten waren ook mensen! Zo zijn we thuis geweest bij de Scriba (de term komt ineens boven, nu ik dit schrijf), de secretaresse van de rector. En bij onze lerares Frans, die bij mij in de straat woonde.

Maar het allerleukste was de jubileum Tolle. De school bestond 650 jaar en er werden veel feestelijkheden georganiseerd dat jaar. Als redactie mochten wij de jubileum Tolle maken. Voor de gelegenheid werd die gedrukt, in plaats van gestencild. Meneer Backhuys, de leraar Biologie, had toevallig een eigen drukkerijtje aan huis. Op een dag waren we tot zo laat bezig, dat we bij hem mochten blijven slapen. Dat leidde natuurlijk tot veel gegiebel en geklets. En ik herinner me dat hij op een gegeven moment hard op de deur bonsde en riep "Alles uit, behalve de verwarming en de radio!", zijn jargon voor "koppen dicht". Ik heb het nog jaren te pas en te onpas geciteerd. Niemand begreep het, behalve Erik en Carien, maar die zag ik na het eindexamen nauwelijks meer.

Ik ben geen schrijver geworden, maar psycholoog. Na 15 jaar in de GGZ gewerkt te hebben, in voornamelijk leidinggevende functies, werk ik nu al 13 jaar in de ouderenzorg. Ik heb drie kinderen, van wie de jongste 19 jaar is, ouder dan ik toen in de redactie zat. We voelden ons toen heel wat, maar waren achteraf gezien nog vrij onnozel. Ondanks de onzekerheid en kwetsbaarheid van de pubertijd heb ik mij in de redactie van de schoolkrant heel erg op mijn plaats gevoeld!

Reinier Speelman en echtgenote

“Je kunt niet in Italië reizen zonder daarmee te worden besmet”

Na mijn eindexamen in 1975 ging ik Italiaans studeren in Leiden. Enige motivatie was die van een prachtige Romereis in de zesde en het verlangen om – net als Walter Scott – de fantastische zestiende-eeuwse dichter Ariosto in de originele taal te kunnen lezen. Mijn belangstelling voor Middeleeuwen en Renaissance zou me noch tijdens mijn studie noch ooit daarna verlaten, maar ik leerde natuurlijk ook moderne auteurs kennen. Mijn hoogleraren trainden mij in hun specialisatie, de filologische teksteditie, en dat zou me later van pas komen, maar literatuur zou altijd mijn grote liefde blijven, aangevuld met kunstgeschiedenis. Je kunt niet in Italië reizen zonder daarmee te worden besmet, denk ik wel eens.

In die tijd studeerde je zoals en wanneer je wilde. Tentamens deed je niet zelden bij de docent thuis, die over literatuur waren dan ook vaak mondeling. De gemeenschap van studenten en docenten Italiaans was een hechte: als je een examen, kandidaats of doctoraal, had afgelegd vierde je dat met een feestje waarop iedereen kwam. Dat is nu wel anders, niet alleen studeren minder mensen Italiaans, maar de band is ook losser. En het systeem natuurlijk een beetje anders.

Haast om af te studeren had ik in elk geval niet. Het was in de tijd voor de Erasmusbeurzen niet erg gebruikelijk om in het buitenland te studeren, maar het lukte me dat voor elkaar te krijgen met een beursje van de Italiaanse staat. Ik deed onderzoek in Florence, 's ochtends in de bibliotheken van Florence, waarvan een nog was gesticht door Lorenzo il Magnifico in de laatste decennia van de vijftiende eeuw en waar alleen het gebruik van een potlood was toegestaan. 's Middags maakte ik op mooie dagen tochten op een sportfiets door Toscane om kleine kerkjes en oude villa's te bekijken.

Na mijn afstuderen in 1982 was er geen werk en dus begon ik aan mijn tweede studie, kunstgeschiedenis, waar een speciaal programma bestond voor instromers die al een letterentitel bezaten. Ik ging ook werken als vertaler, eerst van romans van een boekenclub en daarna als commercieel vertaler. Dat laatste doe ik nog steeds, vreemd genoeg voor dezelfde prijs die ik in 1983 per woord kreeg

betaald. Maar natuurlijk gaat het nu veel sneller en kom ik op een voor mij acceptabel bedrag per uur uit, waarvoor elke loodgieter echter zijn neus zou ophalen. Een jaarclubvriend werd uitgever en wekte mijn belangstelling voor de schrijver Primo Levi, chemicus en overlevende van Auschwitz. We zouden samen een keuze uit zijn gedichten vertalen, die op een apriildag in 1987 om half elf op de deurmat viel. Ik las ze meteen en werd er door gegrepen. Dezelfde avond belde mijn vriend mij op. "Ik heb er nu al een hoop van gelezen. Ik doe mee!" "Fijn, maar daar bel ik niet voor. Levi is vandaag overleden. In zijn trapgat gevallen". Het tijdstip van zijn dood kwam wonderlijk overeen met het moment dat ik de gedichten had ontvangen. Het begin van een hechte band.

Mijn uitgever vroeg me vervolgens Levi's verhalen te vertalen. Dat was leuk om te doen, al was het een werk in de schaduw van de grote getuigenissen van Auschwitz en de romans, die door de bekende Frida Vogels werden vertaald. Deze titels werden veel gelezen en leverden dus royalty's op. Ik moest het doen met een gulden of 30 of 40 per jaar. Maar omdat Frida Vogels nogal publiciteitschuw was en in Italië woonde, werd ik vaak gevraagd om voor de radio over Levi te praten. Ik herinner me een optreden bij de Tafel van Pam waarbij ook Theo van Gogh aanwezig was. Een erg stimulerende ontmoeting, met gezellig borrelen na afloop.

In 1984 was een deeltijdbaan vrij geko-

men bij de Universiteit Leiden, na vier jaar werd ik uitgenodigd om in Utrecht te komen werken. Daar ben ik nog, en nog steeds als parttimer. Veel is er veranderd: na een BA Italiaans mogen de studenten kiezen voor een MA als Interculturele Communicatie of Vertalen, waarvoor Italiaanstalige tracks worden aangeboden. Mijn promotie in de vroege jaren '90 was een bevalling, een moeite, pas daarna raakte ik echt in de wetenschap geïnteresseerd, en dit door Levi. Ik ontdekte allerlei andere, meer of minder beroemde Joods-Italiaanse schrijvers: Elsa Morante, Alberto Moravia, Giorgio Bassani, Natalia Ginzburg, Carlo Levi zijn ook in ons land geen onbekenden. Ik behoorde bij de eersten die hen en anderen als joden gingen bestuderen, en dit kreeg enige aandacht in Italië.

Het Italiaanse Jodendom is oeroud: als gymnasiasten herinneren we ons waarschijnlijk nog de oudste synagoge in Europa, die in Ostia Antica, en de meer dan een eeuw jongere triomfboog van Titus, veroveraar van Jeruzalem. De Romeinse of in bredere zin Italiaanse joden (Italkim) maken geen deel uit van de tweedeling tussen Sefardim (Spaans-Portugese joden) en Askenazim (Duits-Poolse joden, die afstammen van de Chazaren, een Turks volk dat zich ooit collectief had bekeerd tot het Jodendom). Wel zijn veel joden uit Spanje of Duitsland in de loop der geschiedenis neergestreken in Italië.

Tot de Renaissance woonden ze overwegend in Zuid-Italië maar door de Spanjaarden die daar de macht kregen werden ze kort na 1498 uit het Koninkrijk Napels verdreven. Steden met een rijke joodse traditie zijn nu Triest, Milaan, Ferrara, Turijn en Florence. Door de Duitsers werden in 1943-45 duizenden joden gedeporteerd, van wie zo'n 7000 niet terugkeerde uit de kampen. Veel joden emigreerden naar Israël of verloren het contact met hun cultuur. Maar ook het omgekeerde gebeurde: uit de Arabische wereld (Egypte, Syrië, Libië) en het communistische Oostblok (vooral Hongarije na de opstand) kwamen veel vluchtelingen naar het land. Ze kregen het niet altijd makkelijk: de katholieke Italianen die het land bijna 50 jaar regeerden probeerden de Arabische staten te vriend te houden om hun olie. Toch is Italië nooit een antisemitisch land geweest.

Na jarenlang gepubliceerd te hebben op dit gebied heb ik met een collega in

2007 een congres georganiseerd over Joods-Italiaanse literatuur. Daar waren ook schrijvers bij aanwezig, iets wat in de academische wereld niet gebruikelijk is. Miro Silvera, geboren in Aleppo, Giorgio Pressburger, afkomstig uit Boedapest, Roberto Vigevari uit Florence en de veel jongere Elena Loewenthal uit Turijn. Dat werd zo'n succes dat het initiatief een naam kreeg en een volgnummer: de eerste International Conference of Jewish Italian Literature (Icojil). Na ontmoetingen in Warschau, Rome, Istanbul, Trente, Ferrara en Ljubljana kwam dit voorjaar een groep bijeen voor een congres over Bassani. Deze schrijver is vooral bekend om zijn lijvige Roman van Ferrara, waarvan met name De tuin van de Finzi-Contini's bekend is geworden. Hij geldt als een der grootste naoorlogse schrijvers. Bij het congres was zijn dochter Paola aanwezig, een innemende persoonlijkheid die prachtig kon vertellen over haar vader.

Al kun je spreken over een harde kern, de congressen trekken telkens andere wetenschappers aan, ook jongere die in de nogal gesloten academische wereld een plaats proberen te krijgen. Belangrijk is daarom dat de zogenaamde handelingen (proceedings) ook worden gepubliceerd. Tot nu toe zijn er vijf delen verschenen, het is normaal dat je een jaar of twee achterloopt op de eigenlijke congressen. Redactiewerk vraagt veel tijd. Om redenen van toegankelijkheid is meestal gekozen voor de combinatie van digitale publicatie (open access natuurlijk) en een kleine gedrukte oplage. Maar natuurlijk zijn dat niet mijn enige publicaties. In 1989 heb ik mijn huidige vrouw leren kennen, die momenteel in Ankara hoogleraar Italiaans is en met wie ik veel samenwerk op het vlak van de Turks-Italiaanse betrekkingen, over reizigers in het Osmaanse rijk, het leren van Turks in de vroegmoderne tijd enzovoorts. Helaas moet ik bekennen dat ik het Turks nooit goed onder de knie heb gekregen en toch echt Italianist ben gebleven.

door **REINIER SPEELMAN**

De Erasmuscollectie

In de bibliotheek van Rotterdam maakt de Erasmuscollectie deel uit van de Erfgoedcollectie die bestaat uit ongeveer 30.000 boeken. De Erasmuscollectie betreft 5.000 boeken van en over Erasmus en is daarmee de grootste collectie van de wereld op dit gebied. Erasmus schreef zelf zo'n honderd boeken die op aanvraag in te zien zijn in de Erasmuszaal, een apart ingerichte ruimte op de derde verdieping van de bibliotheek. Het streven is om uiteindelijk van iedere eerste editie een exemplaar te hebben.

Het is een wonder dat de bijzondere collectie bewaard is gebleven. Na het bombardement op Rotterdam was de oude gemeentebibliotheek vrijwel het enige gebouw in de wijde omgeving dat gespaard bleef. De collectie van de Laurenskerk was al veel eerder hier naar toe gehaald en werd zo bij toeval ook gered. Dankzij de eerste directeur van deze bibliotheek, Willem de Vreese, werd de Erasmuscollectie uitgebreid. Tot de jaren zeventig werd door de directeurs zelf onderzoek gedaan naar en gepubliceerd over Erasmus. Nadien werd deze functie overgedragen aan een speciaal daarvoor aangestelde conservator.

Een eerste kennismaking met de collectie is mogelijk via de 'Schatkamer', een website waarin beeld en tekst een indruk geven van Erasmus en zijn werk. De schatkamer is te vinden via www.bibliotheek.rotterdam.nl/erasmus.

Dr A.H. (Adrie) van der Laan

Adrie van der Laan is sinds 2004 conservator Erfgoedcollectie Bibliotheek Rotterdam. Van oorsprong is hij classicus. Als zodanig is hij ook verbonden geweest met de Erasmus Universiteit voor het keuzevak Latijn. De samenwerking met de universiteit 'Erasmus Center for Modern Early Studies' is vorig jaar gestopt vanwege bezuinigingen en de 'aanschaffing' van de geschiedenis van voor 1800. De stichting bestaat nog wel en heeft onder meer als doel het beheer van de collectie en bevordering van wetenschap en onderzoek rondom de collectie.

Ontmoeting met een oude bekende

Een hernieuwde kennismaking met het werk van Erasmus is geen overbodige luxe. Hij leeft voort als naamgever van de school, als tangram-puzzel en als icoon van de stad, maar echte kennis over zijn werk en leven is diep weggezakt. Adrie van der Laan, conservator van de Erasmuscollectie, is een enthousiaste en bevlogen gastheer die met overtuiging in de Erasmuszaal de collectie en de actualiteit van Erasmus' werk aan de man weet te brengen.

Kunt u iets vertellen over het ontstaan van de Erasmuscollectie?

"Alle boeken zijn in eigendom van de gemeente Rotterdam, dus van alle Rotterdammers. Dat is ontstaan in de 19e eeuw toen de gemeente besloot een archief en bibliotheek op te richten, aanvankelijk als één geheel, later is dat opgesplitst. De man op het schilderij in de Erasmuszaal is Willem de Vreese, de eerste directeur van de gemeentebibliotheek. Hij was Neerlandicus met belangstelling voor Erasmus en heeft veel Erasmiana (boeken van en over Erasmus) aangekocht. Directeuren waren destijds wetenschappers en niet puur managers."

Het is bijzonder dat zo'n zeventig jaar lang directeurs zich beziggehouden hebben met het werk van Erasmus.

"Dat vinden we nu, maar toen was dat vrij normaal. Dat De Vreese interesse had in Erasmus, was misschien toeval, maar voor een bibliotheek in Rotterdam ligt het natuurlijk heel erg op de weg om iets met Erasmus te doen. Erasmus is de beroemdste schrijver van Rotterdam aller tijden, dat kan je zonder enige reserve zeggen. Die naam is eigenlijk een merknaam geworden."

Waar kwamen de eerste boeken vandaan?

"Een aantal boeken was al op het stadhuis aanwezig. De eerste man die in de 19e eeuw belast was met het inrichten van de nieuwe bibliotheek heeft tien jaar lang moeite gedaan om de collectie van de Laurenskerk onder zijn beheer te krijgen. Dat is uiteindelijk gelukt. De collectie was eigenlijk de oudste bibliotheek van Rotterdam: in 1604 is in de Laurenskerk een openbare bibliotheek gesticht. Deze bestond in eerste instantie uit 'kettingboeken', boeken die ter inzage aan de ketting lagen in de kerk".

Op internet wordt de Erasmuscollectie gepresenteerd door de 'Schatkamer'. Kunt u daar iets meer over vertellen?

"We hebben eigenlijk deelcollecties die te weinig zichtbaar zijn, die wij wel interessant vinden, maar die totaal onbekend

zijn, omdat alles hermetisch is opgesloten in een kluis. We zijn begonnen met Erasmus en Rotterdam. Mensen kunnen een beeld krijgen van deze collecties door middel van afbeeldingen en wat korte informatie. Het is het idee om belangstellenden een eerste kennismaking te bieden met de boeken en het thema zelf, in dit geval Erasmus. Later is daar de Erasmuspagina bijgekomen, bedoeld voor een breed publiek met wel belangstelling, maar weinig voorkennis."

Op de pagina zijn niet alleen links gemaakt naar de schatkamer en een landelijke 'etalage', maar ook zijn tweets met citaten en het blog te volgen van deze moderne conservator.

"Het idee van deze pagina is dat we vooral ook Erasmus willen laten zien aan mensen van nu en hoe relevant hij kan zijn voor jezelf. Hij schrijft over mensen, over menselijk gedrag, over taal, over geloof. Je hoeft zijn werk niet te lezen als historische studie, maar hij schrijft bijvoorbeeld waarom mensen dingen doen. Dat kan jij jezelf hier en nu ook afvragen. Het is niet de bedoeling om het gedachtegoed van Erasmus te promoten, maar hij blijft actueel omdat hij over mensen schrijft. Bovendien is hij een literator, hij schreef bijvoorbeeld ook de Colloquia (gesprekken), over ontmoetingen gesproken. Die colloquia kun je gewoon lezen,

dat is vermakelijk. Je kunt ze om dezelfde redenen lezen als je Homerus of Cicero leest. Het zijn prachtige teksten en je leert of leert iets over mensen en hun gedrag."

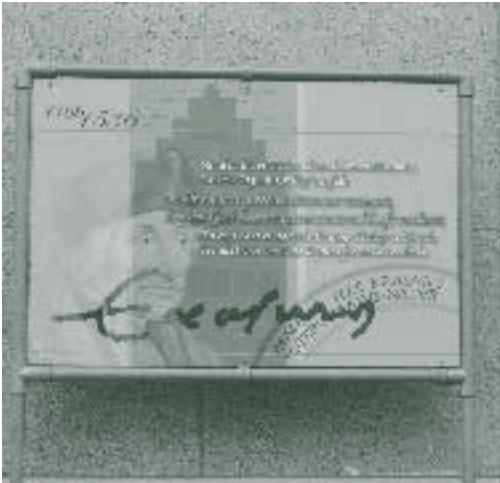
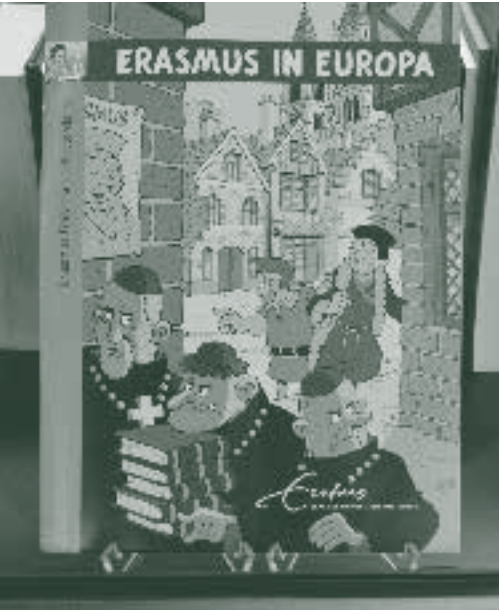
Humanist, literator, filosoof, wat is hij nog meer?

"Hij noemt zichzelf theoloog, want het belangrijkste voor hem is het Nieuwe Testament en alles wat daarmee samenhangt. Als Katholiek belandde hij in de ellende van de Reformatie en dat heeft zijn leven bepaald."

Samen zijn we het erover eens dat het belangrijk is om dingen die ingewikkeld lijken, toegankelijk te maken voor een breed publiek. Zo ook voor scholieren. De leerlingen van het Erasmiaans, hoe zit het met hen? Komen die wel eens uit zichzelf naar de Erasmuszaal?

"Leerlingen komen verplicht in klas één al. Tegenwoordig is er de week van Erasmus, rond zijn geboortedag op 28 oktober. Op het Erasmiaans gaan alle leerlingen van de eerste klas terug naar hun basisschool om iets te vertellen over Erasmus en hun nieuwe school. Om dat voor te bereiden komen ze voor de herfstvakantie naar de Erasmuszaal. Ze zien dan eerst de hele bibliotheek, ze mogen in de kluis kijken en ik laat wat van zijn werk zien. Ze maken vooral heel veel foto's, met hun tablets natuurlijk. Mijn ervaring is dat

ze het leuk vinden, ze gaan er niet zwaar onder gebukt in ieder geval. Ze steken er iets van op en dan maken ze ook nog een powerpoint presentatie over Erasmus.

We ontvangen ook leerlingen van andere scholen, veelal Havo-VWO, maar we zouden iedere school kunnen ontvangen als we daar de middelen en tijd voor hadden. Het is niet de inzet dat we Erasmus moeten promoten, maar het is meer vanuit het Rotterdamse idee: Erasmus is de belangrijkste denker uit de geschiedenis van Rotterdam. Het gaat bij hem om taal, gedrag en geloof, dat zijn de drie kernthema's in zijn werk. Dat is van alle tijden en nu ook heel actueel. Taal en gedrag zijn kenmerkend voor hem als humanist en geloof betrof hem persoonlijk. Tegengwoordig hebben we het over taalbeheersing van studenten, taaltoetsen, de nieuwe media... Gedrag is van alle tijden, denk aan huftergedrag, beschaving en manieren. Geloof is weer heel actueel, op zijn minst vanaf 11 september. Let wel, Erasmus is geen man van de 21e eeuw, hij heeft natuurlijk heel veel kenmerken van de 15e eeuw. Maar met alle beperkingen van zijn eigen tijd wilde hij altijd de middenweg bewandelen en niet uit een soort laffe angst om keuzes te moeten maken, maar uit volledige overtuiging dat het goede altijd het midden is tussen twee extreme kwaden. Ook in het geval van de Reformatie, is dit wel bleken. Hij had allerlei kritiek op de Katholieke kerk, maar hij wilde niet dat de kerk uit elkaar zou knallen. Wezenlijk verschil tussen hem en Luther was, dat Luther per se de zaak wilde verbeteren op zijn manier, ten koste van wat dan ook. Erasmus wilde in alle redelijkheid met elkaar tot een harmonieuze oplossing komen. Het doel is eenheid en eendracht te bewaren. Inhoudelijk is dat waardevol."

Deze inhoud is inzet van de (Engelstalige) tweets op de Erasmuspagina. De naam Erasmus is over de hele wereld bekend, dat blijkt ook uit de volgers van de tweets. In Rotterdam is in 2011 het Comité 'Erasmus Icoon van Rotterdam opgericht. 'Het Comité wil het gedachtegoed van Erasmus dat van actuele waarde is voor onze samenleving bestuderen, verklaren en uitdragen en de merkwaarde van Erasmus (naamsbekendheid, toerisme, internationaal aanzien) benutten in de branding van de stad Rotterdam.' Wat is uw rol daarin?

"In het comité zijn diverse instellingen vertegenwoordigd, onder andere Rotterdampartners (voorheen Rotterdam Marketing). Daar komen vragen vandaan als: Hoe kun je Rotterdam in de wereld vooruit helpen? Kun je daar de naam van Erasmus inzetten? Daar doen we aan mee als zij dat willen. Zo is afgelopen jaar een prijsvraag georganiseerd voor het markeren van het geboortehuis van Erasmus. Hij is geboren naast de Laurenskerk die toen in aanbouw was. Al in de loop van de 16e eeuw was het huis niet meer in authentieke staat en na het bombardement was er niets meer van over. Op een gegeven moment is daar een treurig spandoekje neergezet, dat staat er nog steeds. Het beeld bijvoorbeeld, het enige historische ding dat aan Erasmus herinnert, blijkt toch wel mensen te trekken, ook toeristen. In al zijn kleinheid heeft het toch een aantrekkingskracht, dus het zou mooi zijn om ook het geboortehuis op een waardige manier te markeren. In aanvulling daarop zijn we hier bezig om een permanente tentoonstelling te maken, dus ook de boeken in de kluis meer zichtbaar te maken. Hier kan je in de toekomst informatie opdoen, zelf nadenken, iets doen met het gedachtengoed van Erasmus. Primaire doel is te laten zien dat deze collectie bestaat en dat Erasmus een interessant schrijver was. Zo krijgen we ook een kleine Erasmuswandeling in de stad."

Wat doet u verder samen met het Erasmiaans?
"Een jaar of zes geleden heb ik bijgedragen aan een project voor vierdeklassers. Ieder jaar rondom de Erasmusweek komen er mensen naar de school toe om te vertellen over Erasmus. Dat doe ik niet zelf, ik ben niet de enige en ik ben niet dé Erasmus expert. Ik zeg altijd: ik ben éénnoog in het land der blinden.

Ik heb hem niet wetenschappelijk bestudeerd. Volgend jaar ben ik wel weer betrokken bij een uitwisselingsproject van school met Bazel.
Dick van Vliet, leraar Nederlands, heeft ons enkele jaren geleden benaderd voor een collectie boeken. De school heeft een paar honderd oude drukken, die niet meer beheerd worden zoals het zou moeten. Ze moeten veiliger en beter geklimatiseerd bewaard worden. Wij krijgen volgend jaar de boeken permanent in bruikleen en gaan ze dan veilig opslaan in de kluis. Voordeel is dat de boeken ook door anderen geraadpleegd kunnen worden. De school maakt eerst zelf een catalogus in boekvorm die in mei 2016 officieel overhandigd zal worden aan een prominente Rotterdammer."

Om terug te komen op de aanleiding van ons gesprek: ontmoeten en Erasmus, waar denkt u dan aan?
"De Colloquia natuurlijk. Dat zijn allemaal ontmoetingen, fictieve gesprekken, bedacht door Erasmus om zijn leerlingen Latijn te leren. Op een gegeven moment werd het gepubliceerd zonder dat hij het zelf wist en dat sloeg enorm aan. Na een verbeterde uitgave heeft hij een nieuwe uitgave ervan gemaakt met herschreven gesprekken en toevoeging van nieuwe gesprekken. Het was het populairste boek in zijn tijd, dus niet de Lof der Zotheid, maar dit boek. Hij bleef zijn hele leven eraan schrijven en het bestaat uiteindelijk uit iets meer dan zestig gesprekken (laatste uitgave 1533). Er zijn in totaal zeventien edities verschenen tijdens zijn leven, en dan hebben we het alleen over dit boek. Het is fascinerend en indrukwekkend hoeveel Erasmus geschreven heeft.
In de Colloquia is de situatie vrijwel altijd een ontmoeting, een eerste gesprek en daarna het eigenlijke thema waarover hij het wil hebben. De gespreksvorm is gemakkelijk en dat leest gewoon leuk. Voor de educatieve bedoelingen is dat essentieel voor Erasmus. Hij zegt zelf, als je iets spelenderwijs leert, onthoud je het ook beter. Het is ook ideaal voor het weergeven van verschillende standpunten. In een traktaat is dit ingewikkelder en zijn de meeste lezers na twee bladzijden afgehaakt. In een lessituatie geeft het ook veel mogelijkheden op het gebied van taal, zoals het gebruik van synoniemen, beeldspraak. Het was uiteindelijk ook bedoeld als colloquium: hoe spreek ik Latijn? In 2001 is een goede vertaling verschenen van een groot deel van dit werk. Die kan je hier zo meteen in de bibliotheek lenen."

Voor meer bevlogen verhalen kunnen we het nieuwe jaar terecht bij 'Te gast bij Erasmus'. In deze nieuwe serie lezingen in de Centrale Bibliotheek behandelt Adrie van der Laan telkens één boek en vertelt hij over het werk, leven en de tijd van Erasmus. Voor Erasmus-kenners, maar ook voor iedereen die wil kennis maken met zijn werk en zijn leven.

door **ANOUK RIEHL**

Moo Miero, EINDEXAMEN 2012

Een gap year in Indonesië mondde uit in een anderhalf jaar durend avontuur in Bangkok. Nu combineert Moo Miero haar werk als model in Azië met twee studies in Rotterdam. "Mijn werk is een betaalde vakantie."

Hoe ben je in Azië terecht gekomen?
Nadat ik was geslaagd voor mijn eindexamen wilde ik graag een jaar naar het buitenland. Mijn ouders hadden een huis op Bali gehad en stelden voor dat ik daarheen ging. Voldoende ver weg van huis, maar niet geheel onbekend. Ik ben daar bij locals gaan wonen in van die huisjes waar je nog met een emmer douchet. Helaas was na een paar maanden mijn geld op. Via een vriend kon ik een baantje krijgen als host in een restaurant. Dat heb ik een dag volgehouden, het mocht niet, ik had er geen vergoeding voor. Toen heeft een vriend via via een fotoshoot voor mij geregeld in Jakarta. Ik ben daar naar toe gevlogen en heb mij ingeschreven bij een modellenbureau. Ik woonde in een modellenhuis in Jakarta, maar dat viel heel erg tegen. Je zit als model in een rare scene: als je het goed hebt geregeld, krijg je alles betaald en wordt er goed voor je gezorgd. Maar heb je geen contract of je hebt het niet goed doorgelezen, dan moet je veel zelf betalen en loop je soms je geld mis. Het bureau waar ik stond ingeschreven was niet erg goed, het was vaag met contracten. Ik ben toen terug naar Nederland gegaan en ben hier gaan werken. Op een gegeven moment had ik nog drie maanden voordat mijn studie zou beginnen. Ik had me ingeschreven voor psychologie en Nederlands. Die drie maanden wilde ik nog naar het buitenland. Toen heb ik foto's opgestuurd naar modellenbureaus in Bangkok. Mijn ouders hadden gezegd dat dat leuk was. De adressen had ik gekregen van het bureau in Jakarta. Ik ging daar heen voor drie maanden, maar heb uiteindelijk anderhalf jaar in Bangkok gewoond.

Hoe zag jouw leven eruit in Bangkok?
Ik woonde eerst in een modellenhuis, maar ik kon snel op mezelf gaan wonen, omdat ik de eerste periode eigenlijk best veel werk had. Ik woonde samen met mijn toenmalige vriend. We zijn heel vaak verhuisd, gingen steeds groter wonen. We zijn begonnen op een studiokamertje en uiteindelijk hadden we een heel groot appartement. Met zwembad en sportschool in het gebouw. Ik werkte daar full time. Ik was (en ben nog steeds) de enige Nederlandse bij dat bureau. Veel modellen komen uit Brazilië, de meesten zijn gemixd Europees-Aziatisch, zoals ik. Mijn mix is heel vreemd, namelijk Indonesisch, Nederlands, Frans, Duits en Spaans. De meeste modellen zijn fifty fifty. Blank maar er toch Aziatisch uitzien, dat hebben alle Aziaten als schoonheidsideaal. Ik heb daar een grote vriendenkring opgebouwd. Elke drie maanden gaat iedereen weg en komen er weer nieuwe modellen, maar iedereen komt op een gegeven moment ook weer terug. Iedereen kent elkaar en gaat naar dezelfde feesten.

Wat voor werk doe je zoal?
Ik doe voornamelijk commercials en bilboards, die zie je heel veel in Aziatische steden. Vooral voor beauty-producten zoals vaseline, shampoos, crèmes. Maar ook voor Bacardi, eigenlijk voor van alles. Ik doe ook reclamefilmpjes. De voertaal in mijn werk is Engels, maar soms moet je in een andere taal praten. Laatst moest ik Indonesisch spreken. Ik moet ook wel eens playbacken, dan wordt er later een voice over onder gezet. Er zijn nu ook twee reclames in Nederland waar ik in zit, voor Randstad en Pijnenburg. Tot mijn tiende stond ik ingeschreven bij een castingbureau en heb ik gespeeld in commercials, korte films en series. In Azië is dat hetzelfde ding: modellen acteren ook en vice versa. In Nederland heb ik geen modellenwerk gedaan. Op het Erasmiaans heb ik wel meegeedaan aan de M&D-avonden, ik heb gezongen en geacteerd.

Moet je in Azië ook zo superdun zijn als model?
Toen ik binnenkwam, zeiden ze dat ik veel te dik was en iemand zei zelfs dat ik varkensbenen had! Ze waren heel onaardig over mijn gewicht. Maar ik was niet van plan om af te vallen, ik had eerder een sixpack dan een vetrandje. Toen kreeg ik als eerste casting meteen de grootste job van Bangkok op dat moment. Ze hebben er nooit meer over gezeurd! Ik denk dat ze mij gewoon bang wilden maken, in Azië telt je gewicht eigenlijk niet zo mee. Ik ben dun, dus ik pas in alle kleding. Ik heb een paar modeshows gelopen, maar dat verdient niet echt goed. Mijn agency vindt het een beetje tijdsverspilling...

Wat doe je nu?
Nu studeer ik rechten (tweede jaar) en fotografie (eerste jaar) in Rotterdam, in deeltijd. Regelmatig vlieg ik naar Azië voor een fotoshoot en blijf daar zolang er werk is. Ik werk vooral in Zuidoost-Azië: Indonesië, Thailand, Vietnam, China. Nu kan ik mijn werk combineren met mijn studie, maar eerst kon dat niet. Toen ik in Bangkok woonde, werkte ik full time, nu vlieg ik daarheen als het budget hoog genoeg is. Het leukste aan mijn baan vind ik dat ik heel Azië heb gezien zonder dat ik daarvoor heb moeten sparen. Alles wordt geregeld, je hoeft je nergens zorgen om te maken. Ik heb altijd leuke mensen om me heen.

Mis je je leven daar?
Ik kan niet lang hetzelfde doen. In Bangkok ging het goed, maar ik had het gevoel dat ik hersendood was. Het was tijd om te gaan studeren! Ik studeer in deeltijd, want ik vlieg nog regelmatig naar Azië voor een opdracht. Ik ben net drie maanden weggeweest en ga binnenkort weer naar Jakarta. Mijn vlucht wordt betaald en ik logeer in een chique hotel. Ik zie het als een betaalde vakantie! Als ik zelf met vakantie ga, dan moet alles zo goedkoop mogelijk.

door LEONTIEN FRENKEL

Neonatoloog Angelique Hoffmann-Haringsma werkt op de grens van het leven. Haringsma (eindexamenjaar 1985) is neonatoloog in het Sint Franciscus Gasthuis in Rotterdam. Eind vorig jaar verscheen van haar hand 'Reisgids naar huis, handboek voor ouders van te vroeg geboren kinderen', waarmee zij ouders handvatten biedt om de emotionele periode rondom de vroeggeboorte van hun baby goed door te komen.

door **LEONTIEN FRENKEL**

Beter maken of beter laten gaan

Wij zaten zes jaar lang met elkaar op het Erasmus-aans. Bijna elke dag fietsten wij samen naar school. We hadden het over van alles, maar niet over onze roepingen.

Wilde je van jongs af aan arts worden?

"Op school had ik al het idee dat ik arts wilde worden. Ik weet niet meer precies waarom, uit een soort idealisme denk ik. Het Erasmusiaans heeft de basis gelegd voor mijn universitaire studie en bijgedragen aan hoe ik sta in de maatschappij. Na mijn eindexamen in 1985 ben ik aan de overkant gaan studeren, aan de Erasmus Universiteit. Ik heb de opleiding tot basisarts gedaan en daarna een jaar als niet-opleidingsassistent gewerkt in het Sint Franciscus Gasthuis (SFG). Ik wilde graag met mijn handen bezig zijn en heb getwijfeld tussen chirurgie, gynaecologie en kindergeneeskunde. Het is kindergeneeskunde geworden omdat het gewoon zo'n leuk beroep is! Ik ben terug gegaan naar het Erasmus om in het Sofia de opleiding tot kinderarts te volgen met een subspecialisatie neonatologie. In 2004 ben ik in het SFG gaan werken als kinderarts-neonatoloog, specialist op het gebied van de pasgeborene. Daar werk ik nu elf jaar."

Wat spreekt jou zo aan in je vak?

"Het intensieve contact met de ouders. Ik vind het een uitdaging om hen door die moeilijke periode heen te slepen. Ik werk graag met mijn handen. Als neonatoloog vang je letterlijk te vroeg geboren kinderen op, je moet infusen prikken en beademingsbuisjes aanbrengen om een paar voorbeelden te geven. Het is heel actief werk. Ik houd van acute situaties, maar vooral het hele traject erna spreekt me enorm aan. Ik ben een echte 'mensendokter', daar ga ik heel ver in. Mensen krijgen mijn e-mailadres en mogen mij altijd mailen, ook in het weekend. Dat is niet altijd tot genoegen van het thuisfront."

Je werkt al heel lang in het SFG. Wat maakt dit specifieke ziekenhuis bijzonder voor jou?

"Het SFG heeft een grote kinderafdeling en een neonatologieafdeling. Er werken tien kinderartsen van wie er twee neonatoloog zijn. We hebben twintig plekken op de neonatologieafdeling, waarvan zes voor de post intensive care (toegerust met onder meer speciale ondersteuning voor de ademhaling). Dat betekent dat extra jonge kinderen die van de intensive care afdeling van een academisch ziekenhuis afkomen bij ons kunnen worden opgenomen voor het vervolgtraject. Het IJsselden en het Ikazia hebben deze faciliteit bijvoorbeeld niet. Om die reden is het dus interessant om als neonatoloog in het SFG te werken. Maar ook grote kinderen met aller-

hande aandoeningen en problemen behandel ik. Dat maakt mijn werk heel breed."

Wanneer is er sprake van een te vroege bevalling?

"Een voldragen kind wordt tussen de 37 en 42 weken geboren. De afspraak in Nederland is dat zwangere vrouwen onder de 32 weken in een academisch ziekenhuis bevallen. Soms komen moeders in het SFG binnen met 31 weken en zijn ze niet meer te remmen. Vanaf een geboorte bij 23 weken en 5 dagen ondernemen wij actie door moeders over te dragen naar de academie en een medicijn aan de moeder te geven om de longen van het kind sneller te laten rijpen. Pas na de 24e week vangen we het kind actief op. Dat betekent dat de baby aan de beademing wordt gelegd als het onvoldoende ademhaalt. Soms dreigt een moeder bij 22 of 23 weken te bevallen: dan doen wij als neonatoloog niks! In zo'n geval worden wij er bij geroepen om met de ouders te bespreken dat, wanneer hun kind geboren wordt en het gaat huilen, wij op dat moment niks doen. Wij moeten dan met onze handen op de rug gaan staan. En dat is natuurlijk vreselijk, want wij zijn opgeleid om kinderen beter te maken. Vaak ademen deze kinderen nog en is er een hartslag te horen. Het is dan heel belangrijk dat de ouders goed begeleid worden. We vertellen hen dat het kindje bij de moeder wordt gelegd en dat wij echt niks mogen doen. Het kan dan wel enkele uren duren voordat zo'n kindje uiteindelijk overlijdt. Dergelijke gevallen maken wij een aantal keer per jaar mee en dat is zo triest. Ik heb een keer een moeder gehad met een zwangerschap van 23 weken en 3 dagen, een tweeling. Het ene kindje kwam er met 23 weken uit. Wij als artsen mochten toen niets doen. Het tweede kindje zat er nog in en dat kindje hebben we weten te remmen. De moeder is overgeplaatst naar het Erasmus en vier dagen later is dat baby'tje geboren. Hij is inmiddels vijf jaar en doet het fantastisch."

Hoe lang blijf je de ouders en hun kind zien?

"Moeders die te vroeg bevallen doen dat in principe in het Erasmus, maar als de situatie het toelaat komen ze weer terug in het SFG. Dan volg ik die kinderen tot een jaar of vijf. Bij veel kinderen die te vroeg zijn geboren zie je dat het goed gaat, maar wanneer ze naar school gaan blijken er toch vaak concentratieproblemen te zijn. Je komt bij die kinderen meer aandoeningen tegen zoals adhd en autisme. Die problemen ontdek je vaak veel later. Daarom is de afspraak dat we kinderen in Nederland het liefst tot acht jaar volgen. Ik zie ze sowieso tot hun vijfde of zesde jaar. In die tijd bouw je natuurlijk een heel

speciale band op met de ouders. Ze vertellen mij alle ins en outs. Er lopen wel eens co-assistenten met mij mee: die weten niet wat ze horen. Af en toe lijk ik wel een maatschappelijk werkster in mijn spreekkamer. Dat mensen mij in vertrouwen willen nemen, maakt mijn werk mooi en geeft mij veel voldoening."

Met welke medische problemen krijgen te vroeg geboren kinderen te maken?

"Elk te vroeg geboren kindje is anders. Er zijn kinderen die 15 weken te vroeg geboren worden en nergens last van hebben. Maar er zijn er ook die blind en/of spastisch worden. We maken bijvoorbeeld echo's van de hersenen om te zien of er gaatjes zijn, veroorzaakt door zuurstofgebrek. Na een jaar, anderhalf jaar zie je pas dat die kinderen daar echt last van krijgen. Soms zijn de hersenen zo ontzettend flexibel dat die gaatjes er als het ware niet toe doen en alle functies normaal zijn. Maar de gaatjes kunnen ook net in het gebied zitten waar de aansturing van je handen en voeten zit en dan heb je wel een probleem. Er doen zich vaak ook problemen voor met voeding en ontwikkeling."

Je vertelde al over die grens van 23 weken en 5 dagen. Hoe kijk jij daar tegen aan? Hoe ver moet je als arts gaan als het gaat om het in leven houden van (veel) te vroeg geboren kinderen?

"Daar is veel discussie over. Een jaar of vijf, zes geleden is de grens naar beneden gehaald, van 25 weken naar 24 weken. Bij 23 weken en 5 dagen geef je wel medicijnen aan de moeder om de longen sneller te laten rijpen maar met 24 weken gaan we echt actief opvangen - dit betekent dat we helpen met onder meer de ademhaling door middel van een beademingsbuisje - als ouders dat willen. Die beslissen daar natuurlijk in mee. Als je kijkt naar landen om ons heen, kom je een grens van 22 weken tegen. In Nederland wordt nu een discussie gevoerd of die grens hier ook naar beneden moet. Je hebt echter tegelijkertijd de abortusgrens die bij 24 weken ligt, dus dat is heel dubbel. Ongeveer de helft van de kinderen die geboren worden bij een zwangerschap van 24 weken overlijdt. Van de andere helft die het wel redt, is een groot gedeelte gehandicapt. Je zit nu echt in een grijs gebied. Het is de taak van een academisch ziekenhuis om alle risico's te bespreken met de ouders. Op het moment dat een kind met 24 weken bevalt, moet je met de ouders niet alleen de levensvatbaarheid bespreken maar ook of er nog wel genoeg kwaliteit van leven is. Want zo'n kindje kan bijvoorbeeld ook een hersenbloeding krijgen. Ouders moeten zich realiseren dat er een moment kan zijn waarop je met elkaar (ouders en artsen samen)

beslist om te stoppen met de behandeling. Dat is heel moeilijk. Het liefst zou ik een glazen bol hebben om te zien welke kant het op gaat met zo'n kind. Wat mij betreft moet die grens dus niet verder omlaag in Nederland. Wij worden opgeleid om beter te maken, maar soms moet je accepteren dat het gewoon beter is om kinderen te laten gaan, ook al is dat heel moeilijk. Hetzelfde gaat op als kinderen heel ernstig hersenbeschadigd raken bij de geboorte: dat is ook een heel lastige discussie en erg afhankelijk van de ouders. Je hebt ouders die zeggen het maakt me niet uit want ik ga gewoon voor mijn kind zorgen. Maar er is ook een groep ouders - en dat zie je vooral bij de groep hoger opgeleiden - die een bepaald verwachtingspatroon heeft bij de geboorte van hun kind. Als je een heel ernstig gehandicapt kind gaat krijgen, moet je dat hele verwachtingspatroon bijstellen en voor veel mensen is dat erg lastig."

Dat zijn moeilijke gesprekken met de ouders. Is daar tijdens je opleiding aandacht aan besteed?

"Neel! Ik denk dat het nu wel meer in het curriculum zit maar zo ging dat in onze tijd in ieder geval nog niet. Je werd gewoon voor de leeuwen gegooid. Elke arts voert zo'n gesprek op zijn eigen manier. Het gevaar is dan wel dat ouders afgaan op wat de dokter voorstelt en dat is dus afhankelijk van de arts met wie je te maken hebt. Je hebt in mijn vak absoluut menenkennis nodig! Dat vind ik ook de uitdaging van het vak, de mensen peilen. Het is echt leuk dat je bepaalde mensen zo goed leert kennen omdat je ze al zolang volgt. Ik ben er trots op als ouders tevreden zijn, als ze zeggen dat ze echt iets aan mij hebben gehad."

Hoe ging jij met je werk om toen je zelf moeder werd?

"Dat vond ik lastig. Zo heb ik in het begin getwijfeld of ik de IC voor grote kinderen wilde doen. Maar omdat ik dat zo heftig vond, heb ik dat niet gedaan. Op de IC krijg je bijvoorbeeld ook drenkelingen binnen en dan komt het wel heel dicht bij voor mij. Neonatologie is ook heftig, maar dat staat dan toch verder van je bed.

Ook de combinatie moeder-kinderarts blijft moeilijk. Als kinderarts weet je natuurlijk eigenlijk teveel. Als mijn eigen kinderen ziek worden ben ik toch wat minder relaxed dan de gemiddelde ouder.

Een aantal casussen gaat mij echt aan het hart. In mijn boek staan verhalen van ouders zoals dat van de tweeling Kiki en Florian. De baby'tjes waren allebei te vroeg geboren, maar deden het fantastisch op de afdeling. Toch is na zo'n zes weken één kindje overleden aan een buikinfectie. Dat zijn heftige dingen."

Dit is dus één van de verhalen uit jouw boek Reisgids naar huis. Een handboek voor ouders van te vroeg geboren kinderen, dat vorig jaar is uitgekomen. Hoe ben je er toe gekomen dit boek te schrijven?

"Als neonatoloog zie ik heel veel kinderen terug op de poli. Hun ouders zitten in een soort rollercoaster. Ze zijn bang hun kind kwijt te raken en krijgen ontzettend veel informatie over zich heen. Eerst in het academisch ziekenhuis en daarna bij ons. Je merkt dat veel informatie door alle emoties niet altijd beklijft bij die ouders. Zij vroegen mij dan of die informatie nog ergens terug te lezen was. Dat was er niet, het laatste naslagwerk was zo'n elf jaar geleden geschreven. Dat heeft mij op het idee gebracht om de kennis die ik heb opgedaan te gebruiken voor een boek. Alle andere mensen die te maken hebben met te vroeg geboren kinderen, zoals de fysiotherapeut, de logopedist, de diëtist en de psycholoog, heb ik verzocht op te schrijven tegen welke vragen en problemen zij aanlopen. Ook ouders hebben aan het boek meegewerkt. Een aantal persoonlijke verhalen is als losse katernen in het boek opgenomen. De grafische vormgevers zijn de ouders van patiënten van mijn degene die de interviews heeft afgenomen heeft zelf ook een te vroeg geboren kind gekregen. Het is daarom echt een boek geworden voor en door ouders. Het voorwoord is geschreven door Jeroen van Koningsbrugge (acteur, cabaretier, zanger en regisseur, red.), die zelf ook een te vroeg geboren kind heeft. Zijn vrouw heeft het eerste exemplaar van het boek in ontvangst genomen. Ik heb heel veel leuke reacties gekregen, vooral van ouders die mij vertelden dat het hen helpt om die periode door te komen. Daar ben ik heel trots op! Het is natuurlijk ook superleuk dat mijn boek nu bij Donner en andere boekwinkels in Nederland ligt."

Angelique Hoffmann-Haringsma

Angelique Hoffmann-Haringsma,

eindexamenjaar 1985, kinderarts-

neonatoloog in het Sint Franciscus

Gasthuis in Rotterdam, getrouwd met

Wolter Hoffmann, 3 kinderen (8, 9 en

13 jaar oud), woont in Rotterdam

Reisgids naar huis, handboek voor te vroeg geboren kinderen

ISBN 978-94-90608-95-8,

uitgeverij Trichis Publishing, €19,90

Heb je naast je werk als neonatoloog nog andere functies in het SFG?

"Ja, ik zit in stafbestuur van het ziekenhuis. Vroeger was je tot je 65e puur werkzaam als arts, nu houden steeds meer artsen zich bezig met managementtaken. Er wordt meer van je verwacht. Ik ben in het stafbestuur gegaan om te zien wat er speelt. Ik heb er een meer overkoepelende functie door gekregen. Je leert er heel veel van en het houdt je vak interessant."

En intussen heb je ook gewoon een gezin?

"Ik ben getrouwd en heb drie kinderen, van acht, negen en dertien jaar oud. De oudste is uitgeloot op het Erasmusiaans maar heeft het erg naar zijn zin op

het Marnix. Ik woon nog altijd met veel plezier in Rotterdam. Ik zou niet naar een andere stad willen verhuizen. Mijn man is vaatchirurg in Delft. Bij ons gaat sowieso twee keer per week 's nachts de telefoon omdat dan één van ons dienst heeft. Elke week stemmen we nauwkeurig ons rooster op elkaar af en we hebben een goede oppas. Maandag is mijn man vrij, woensdag ben ik vrij. Het is niet een vak waarbij je de deur dicht trekt en alles op je werk laat liggen. Dat legt wel druk op je privé leven maar aan de andere kant kunnen wij onze kinderen op die manier ook wat anders meegeven, als je maar de balans blijft vinden. Als je thuisbasis goed is, kan er bij wijze van spreken een bom ontploffen op je werken kun je het toch regelen.

Daarnaast doe ik nog veel andere dingen: ik ben lid van Quota, de oudste ronde tafelclub van vrouwen in de wereld. We zijn daar met veel goede doelen bezig, vooral kind georiënteerd, en dat spreekt mij natuurlijk erg aan. Met Quota hebben we een kinderfonds opgericht. Die sociale bewogenheid hoort ook bij je vak als arts vind ik. De tijd dat je met oogkleppen op je beroep uitoefende is echt voorbij."

Angelique Hoffmann-Haringsma, een bevlogen arts zonder oogkleppen op, met een warm hart voor het wel en (de te vroege) wee van ouders en hun baby's.

Sathya Sai Baba en leven in het nu

“Kunt u mij vertellen wat geluk is?”. Dat was mijn antwoord op de eerste vraag die door Sathya Sai Baba aan mij werd gesteld, toen ik hem voor de eerste keer ontmoette in een land dat eeuwenlang door de Britten bezet was geweest. Deze in oranje jurk geklede, buitengewone man, stond in India bekend als Swami en had mij enkele seconden daarvoor gevraagd wat ik bij hem in de Ashram van Puttaparthi kwam doen.

door **DHIRESH RAGHOENATH** (Eindexamenjaar 1986)

“Ja dat kan ik”, fluisterde hij. Toen liep de Heer met een nog mooier afrokapsel dan Michael Jackson in zijn jongere jaren, twee meter door naar een prachtige versierde stoel en nam plaats.

Twee maanden eerder was mijn grootvader bij mij op kantoor in Rotterdam langs gekomen. Hij was een trouwe devoot van Swami Sathya Sai Baba. Als opa de kans kreeg, vloog hij elk jaar met Air India naar het land met duizenden tempels, om zijn Swami te bezoeken. Nadat ik hem een kopje thee had aangeboden en we enkele familie aangelegenheden hadden besproken, vroeg mijn opa of ik honderdduizend euro wilde doneren aan een stichting in India. Zij hadden geld nodig voor de bouw van een nieuwe vleugel voor een ziekenhuis in Putthaparthi. Een plaats in het district Anantapur van de deelstaat Andhra Pradesh.

Mijn opa zei dat deze organisatie mij zou uitnodigen om in de Ashram van Sathya Sai Baba te logeren. Daar zou ik gedurende negen dagen een cursus Vedanta filosofie ontvangen van professoren die aan de Shri Sathya Universiteit zijn verbonden. Vol blijdschap vervolgde mijn opa dat ik ook drie persoonlijke gesprekken van ongeveer twintig minuten met Sathya Sai Baba zou voeren. Deze bijzondere, opmerkelijke Swami was volgens mijn grootvader in staat om op alle wereldse en spirituele vragen een helder antwoord te geven. De Swami was volgens mijn grootouders en honderden miljoenen volgelingen, verspreid over de hele planeet, een incarnatie van Lord Krishna.

Vele bewoners van het huidige Azië zeggen dat we incarneren. Netzo als de Egyptenaren van Ra, Hora en Imoteph denken zij dat hun ziel een reis maakt. Voordat de tijdgenoten van Erasmus besloten de Afrikanen uit Ghana en de Ivoorkust naar de Nieuwe Wereld te exporteren, hadden deze generaties nieuwe slaven ook het idee dat hun goddelijke vonkje of kra steeds weer een ander lichaam krijgt nadat het huidige is heengegaan. Ook de Indianen uit het hedendaagse Noord- en Zuid-Amerika wisten volgens de levensbeschouwing achter hun totempalen, dat wedergeboorte van hun eigen stukje ziel een onderdeel was van hun bestaan.

In het tegenwoordige boeddhisme en hindoeïsme vinden we in het nu dit gedachtengoed volledig terug. Beide stromingen zijn in deze tijd over de gehele planeet uitgezaaid. In totaal iets meer dan twee en een half miljard mensen. Dit aantal is niet eerder in de geschiedenis van onze aarde zo hoog geweest. Daarnaast zijn er ongeveer een kwart miljard spirituele zielen, veel blanke mensen, die volgens hun eigen waarheid al vaker op deze planeet geweest zijn. Schrijvers zoals Deepak Chopra, Eckhart Tolle en Katie Byron laten ook nadrukkelijk doorschineren dat onze goddelijke vonk steeds een andere vorm aanneemt.

Voordat de Britten besloten India te bezetten en de oorspronkelijke bewoners te onderdrukken, leefden de mensen vreedig en in harmonie met elkaar. De moslims aanbaden het eeuwige licht met het woord

Allah. Zij hadden hun eigen rituelen en gebruiken om Allah te eren. Ze konden vrij hun eigen profeten gebruiken om hun wijsheid te verkondigen. Honderden miljoenen Hindoestanen gebruikten het begrip AUM om de energie van de maker van het Universum aan te roepen. Volgens de grootste stroming binnen het hindoeïsme, de Sanathan Dharm, verschijnt de Aller Hoogste Persoonlijkheid Gods af en toe op deze planeet. Wanneer de Aller Hoogste Persoonlijkheid Gods neerdaalt op de aarde, komt HU de mensheid inlichten over hun wezenlijke aard. De laatste keer ongeveer 4600 jaar geleden als Lord Krishna.

Met zijn grote, glanzende, bruine ogen keek de Swami van mijn grootvader mij aan; “Weten wie jezelf bent en volledig in het nu leven, dat is het hoogste geluk”, sprak Sai Baba met een melodieuze, vriendelijke, zachte toon. Mijn hele lijf tintelde van plezier en vreugde nadat ik deze bijzondere, transcendentale wijsheid had aangehoord.

Wat bedoelt u met deze prachtige woorden vol intelligentie die ik nog niet ken?

“Er is wat jij zou noemen een Superenergie, een energie die alles wat jij kent, gemaakt heeft. De maker van de zon, planeten en manen in ons melkwegstelsel. In het Westen noemen sommigen deze energie Natuur, alleen weten velen absoluut niet wat de energie van Natuur inhoudt. Anderen spreken over God. Ik spreek over AUM, de Brahman of Het Zelf, dat allesomvattend is, alles doordringt en in elk wezen dat jij kent, aanwezig is. Ook in jou. Dus jij en de Superenergie zijn niet gelijk, maar je bent er een onderdeel van zoals alle materie en anti materie.”

Bedoelt u bewustzijn?

“In het Westen spreekt men over bewustzijn, dat je in hogere en lagere vormen kunt waarnemen. Zo heb je mensen gezien met een spiritueel hoog bewustzijn, die kennis hebben over de eenheid van ons bestaan. En je hebt volken gezien met een heel laag spiritueel bewustzijn, die ten koste van andere bewoners en grondstoffen van onze planeet zichzelf materieel wensen te verrijken. Alles bezit bewustzijn. Alleen planten, bomen, vissen en landdieren kunnen dat niet bij zichzelf waarnemen. De mens bezit een lichaam waarin het bewustzijn zich kan ontwikkelen tot het hoogste bewustzijn, het zogenaamde kosmisch, goddelijke of universeel bewustzijn”.

Ik kan u wel volgen, maar ik kan u nu niet helemaal begrijpen.

“Dat is niet erg, dat is een proces dat in jezelf zal plaatsvinden. Daarom ben je nu negen dagen bij mij in de Ashram. We geven je kennis die je op school en universiteit in het Westen niet hebt gehad. We leren je mediteren, we leren je transcendentaal denken, we laten je meer inzicht verkrijgen over jezelf en leggen volledig uit wat het nu is. Je weet dat alles energie bezit, zelfs een doodnormaal kussen, waarop jij nu zit.

Er zijn miljarden moleculen die trillen en de hoogste trilling is stilstand. Kun je dat wel begrijpen?”

Ja, dat hebben we vroeger met natuurkunde geleerd.

“Hebben ze je ook verteld wie Albert Einstein is?”

Natuurlijk, E=MC kwadraat, een super intelligente heer die in 1955 overleden is, de bedenker van de relativiteitstheorie. Zelf vind ik ook alles wat ik meemaak of wat anderen meemaken relatief. Het is maar hoe je het bekijkt.

“Wat bedoel jij hier nu mee?”

Wij hadden vroeger op school twee leraren Duits, de heren Röntgen en Van der Harst. Als een leerling de bordenwiser langs hun hoofd tegen het schoolbord wierp, dan waren er acht en twintig kinderen hard aan het lachen. Dus kun je dit voorval als leuk en goed typeren. Maar als je deze gebeurtenis vanuit het oogpunt of visie van die twee arme, kansloze heren zou bekijken, was deze daad slecht en duister. En zo kun je eigenlijk naar alles in het leven kijken.

“Dat klopt, daarom is het ook heel belangrijk om over alles neutraal te zijn en je aandacht volledig op het nu te focussen. Wiens schuld was het eigenlijk dat de leraar een bordenwiser naar zijn hoofd gooid kreeg, die van de leerling of leraar?”

Het kan niet de schuld zijn van de leraar, want hij verwacht dat leerlingen in een klas zich keurig en netjes gedragen. Maar het kan ook niet de schuld zijn van de leerling, want die verwacht dat een leraar zijn les ordelijk moet laten verlopen door zijn lesstof op een leuke, aantrekkelijke wijze over te dragen. Eigenlijk was het de schuld van de school. Er waren namelijk genoeg docenten bij wie je met je rug recht in de klas zat, omdat zij heel goed orde konden bewaren tijdens het overbrengen van hun lesstof. Er was een mevrouw die Frans gaf. Als zij naar je keek, kreeg geen hersencel in je hoofd het idee om kattenkwaad uit te halen. Als zij naar je keek, ging je eerder spontaan je best doen om een goed cijfer te halen. Zij heette Mies Meeter. Deze lieve mevrouw zou toen makkelijk in staat zijn geweest om haar kennis over te geven aan andere leraren op onze school. Een soort cursus voor leraren die geen orde kunnen bewaren.

“Ja dat had gekund, maar dat bewustzijn hadden je leraren niet. Hier heb je een boek. Lees dit grondig. Over drie dagen praten we erover”.

Ik dankte Sathya Sai Baba voor het gesprek, verliet de kamer met een boek dat in 1997, door Namaste Publishing in Vancouver was gepubliceerd. Een boek van een onbekende schrijver, Eckhart Tolle, met de titel: *De Kracht van het Nu*.

Iedere theeleut heeft zijn vertrouwde ritueel. Zijn favoriete melange. Zijn ultieme glas of porseleinen kopje. En iedere theeleut kent het geheim van een perfect kopje thee: vers kokend water. Met de Quooker hebt u dat altijd bij de hand. Vers, gezuiverd, doorgekookt water. In twee seconden. De koektrommel pakken kost nog meer tijd.

Voor honderdduizenden gebruikers is de Quooker inmiddels een onmisbare hulp in de keuken. Omdat de kokend-water-kraan veilig, zuinig en multi-inzetbaar is. Omdat je met één draai aan de knop dat snelle kopje thee zet, bijvoorbeeld.

Naast de ‘gewone’ Quooker is er de Quooker COMBI. Een reservoir in het keukenkastje dat niet alleen kokend water (100°C) levert via de Quooker-kraan, maar ook warm water (50-65°C) via de keukenmengkraan. Waarmee het meteen de zuinigste warmwatervoorziening voor uw keuken is.

Thee en koffie zetten, pasta en groenten koken, babyflesjes steriliseren, pannen ontvetten...

Meer weten over de vele toepassingen van de Quooker? Bel 0180-420488 of kijk op www.quooker.nl.

Indien u als trouw Tolle-lezer een Quooker COMBI Basic chroom (twv € 1145,-) bestelt wordt deze gratis geplaatst (normaal € 195,-). Mail naar w.peteri@quooker.nl, vermeld even dat u een Tolle-lezer bent, en wij bellen u om een afspraak te maken voor gratis installatie door onze monteur.

Quooker®
DE KOKEND-WATER-KRAAN

Feenstra

Niet lang na het juninummer van Tolle belege dat over afscheid ging en dat aan dat van rector Scharff en hoofdredacteur Marielle Gispén zo mooi aandacht schonk, belde ik m'n broer Egbert op. Zomaar zoals gewoonlijk. Hij is 10 jaar jonger dan ik. 1943 en 1933. Onze jongste broer trouwens, Remmers - 1946 - leest Tolle belege ook. Dankzij onze oudste broer Adriaan, overleden in 2013, op z'n 17de al klaar op het Marnix, zaten wij op het Erasmiaans.

Egbert en ik vroegen ons - wat laat, dat geef ik toe - nog eens af welke leraren we nog allebei hadden gehad. Moerman, Spuybroek, Van der Velde, Baan - die namen rolden er zo uit. Deen, nog even? Feenstra, Frans, ja Feenstra die hadden we gehad. Over hem had ik geen stukje geschreven. Over veel andere oud-leraren wel. In hetzelfde nummer waarin rector Scharff en Marielle zich presenteerden - juni 2009 - schreef ik met die stukjes op te houden. Er waren toen juist oud-medeleerlingen overleden, met wie ik dat verleden van al die leraren zo gedeeld had. Dat verleden was nu aangetast, 'geschon-

den'. Feenstra moest het zonder stukje doen. Ik herinner me hem nog goed. Hij had een wat krakende stem, met een licht cynische ondertoon, waarmee hij mogelijke ordeverstoorers en afkijkers moeiteloos en trefzeker terecht wees. Hij kon ook behoorlijk driftig worden. Wie precies schuil ging achter dat stemgeluid, wisten we niet in de klas. We mochten hem wel. Een betrouwbare leidsman in de Franse taal. Vlug en huppelend Frans heb ik hem nooit horen spreken. Hij sprak het niet met ons zoals een

jaar daarop in de tweede die lieve juffrouw Jas deed, die we tante To mochten noemen, wat we niet deden. Ja, Feenstra. Die vormde zijn zinnen met zorg, met smaak zelfs, zo leek het en doorgaans vergenoegd en goedgemutst. Nu vertelde Egbert me over hem een verhaaltje, een waardevolle aanvulling over die leraar... Ik geef het laat, maar graag door.

Egbert had een proefwerk Frans en buikpijn. Hevige, ongekende buikpijn. De bron kon hij toch niet precies localiseren. Hij liep voor de les naar Feenstra toe: "Meneer, mag ik naar huis - ik heb erge pijn in m'n buik." Feenstra keek Egbert aan met een blik van licht ongeloof en zelfs een zekere geamuseerdheid. "Zo, heeft de sinjeur zich toch niet zo goed voorbereid en moet de buik nu helpen?"

Egbert ging naar huis. Onderweg stapte hij nog af, omdat het fietsen pijn deed. Toen, thuis - naar bed, doorgaande pijn, de dokter. De goede, zelfs wat statige dokter Milders, hoek Oudedijk-Rozenburglaan, kwam al snel en bestelde direct een ambulance. Die snelde niet veel later met een zieke Egbert een goed deel van de route Wytemaweg terug: Diaconessenhuis, acute blinde darm...

Toen Egbert de volgende morgen bijkwam en verbaasd om zich heen keek, zag hij een bezoeker zitten. Een man. Het was Feenstra, met een mandje druiven. Een lang gesprek hebben ze niet gevoerd. Dat hoefde ook niet. Er was geen woord Frans bij.

door EPPO VAN VELDHUIZEN

Stralende organisaties zijn die organisaties waar je drifig wordt. Onwaar je als klant, collega, patiënt of gast mekaar welkom voert. Het zijn organisaties waar je optimaal voelt, energie en plezier. Stralende organisaties zijn gezonde organisaties. In onze visie zijn managers en bestuurders ook gastheren. We zien het als onze taak inhoud te geven aan hun gastheerschap. Wij laten organisaties ledig en financieel stralen. Desdoor voelen gasten zich extra welkom. Medewerkers voelen zich extra thuis en presteren daardoor beter. Want in een bedrijf wil ik, zijde medewerkers anders wilt kijken.

Wat onze opdrachtgever is niet meer wilt zien, maar wel wilt. Stralende organisaties worden zo niet alleen om onze betrouwbaarheid en het inkomen van afspraken, maar kiezen ze ons ook vanwege onze visie, het invulling geven aan gastheerschap en de hechte samenwerking waarbij de verkieping naar de wensen van de individuele klant centraal staat. We zijn ook tevreden als een opdrachtgever niet alleen zijn kosten, maar ook zijn organisatie zelf stralen.

Gom. Laat uw organisatie stralen

Onderdeel van Facilioom

Ssono Tours

AKTIEF GENIETEN IN DE
Brabantse Biesbosch

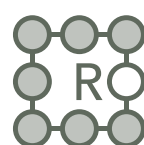
- Biesboschmuseum
- Rondvaart / IJsteroof
- Wildelevende ijkke oeplochten
- Wandelingen over een gids
- Ruigebond rond ochten
- Tandemlochten
- Floris ochten
- Sloepen
- Beachvolleybalclinic
- Kleidi / verschielen
- Segwayrondritten
- Solo ochten
- Forelsren
- Golfclinic

WWW.SSONOTOURS.NL

"Ligt het aan het Erasmiaans of is het toeval dat we al zoveel jaar met veel plezier succesvol samenwerken?"

Klaas Taselaar | Anneloes van der Woude

ROSTRA CONGRESCOMMUNICATIE

www.rostra.nl